

*Ifrågasatt af
skrifning af
lastpenning-
garne.*
(FORTS.)

Sedan har man att tillse om lastpenningarnes borttagande kan spela någon väsentlig rol i fråga om den nedsättning i frakter, som också skulle deraf följa. Med afseende härå ber jag att få anföra ett par exempel. För någon tid sedan sålde en person i södra Sverige en last trävaror till utrikes ort. Då köpet uppgjordes med säljaren hade köparen sig icke fullt bekant, hvar till frakten belöpte sig, men han visste, att den borde komma att variera mellan 15 och 18 shillings per Petersburger standard, skilnaden motsvarande ungefär en shilling per ton. Sedan köpet afslutats, lyckades han emellertid att få frakten för 15 shillings per standard, således 1 shilling per ton billigare än han beräknat. Kan man nu tänka sig, att den, som sålde denna last, skulle fått något väsentligen mera betaldt därför, om han varit fri från lastpenningarne, som utgöra 10 öre per ton? När då icke 1 shilling, som är ungefär 90 öre, spelade någon rol per ton, skulle naturligtvis 10 öre per ton göra det så mycket mindre. Tänker man sig lastpenningarnes inverkan på frakten af våra landtbruksprodukter, så göra, för att taga ett exempel som är tilltalande och lätt förstådt af oss landtbrukare, 10 öre per ton för en smördrittelt ungefär $\frac{1}{2}$ öre. Skulle man kunna tänka sig att frakten af en drittelt smör blefve nedsatt med $\frac{1}{2}$ öre, om lastpenningarne toges bort?

Jag tror således att ur de synpunkter, jag påpekat, lastpenningarne spela en mycket liten rol. Med afseende å den ganska väsentliga inkomst staten får af dessa lastpenningar tror jag deremot, att det vore ganska olämpligt att nu, då vi hafva rätt svårt att få statens utgifter och inkomster att gå ihop, taga bort denna inkomst. Jag yrkar därför afslag på utskottets förslag.

Herr Wærn: Lastpenningarne äro, såsom den föregående talaren anmärkte, mycket gamla. De utgöra en klassbeskattning, som står i full paritet med de klass-skatter, som förut drabbat bergshandteringen och jordbruket. Våra förfäder kunde icke förfara annorlunda vid anskaffande af statsinkomster än de gjorde; de togo penningar der de kunde tagas, af jordbruket, af bergshandteringen och af sjöfartsnäringen. Men på senare tider har man ansett och, såsom jag tror, icke utan skäl, att så vidt möjligt beskattningen bör vara rättvis och afpassad efter den skattskyldiges förmåga. Huruvida så är förhållandet, kan icke nu anses såsom en fullkomligt likgiltig sak, och detta förändrade åskådningssätt har också inverkat på afskaffandet af de båda andra stora klasskatterna, på grundskatternas afskrifning och bottagandet af bergverkstionde.

Jag minnes mycket väl, när vi slutligen lyckades att få bort tackjernstionde och hammarskatt. Förslag härom hade mötts med afslag vid två riksdagar och när jag vid den tredje riksdagen väckt förnyad motion i ämnet, väntade man, då frågan

förekom i statsutskottet, som vanligt, att prestandet skulle säga nej till förslaget. Det skulle der heta, antog man, att »det är fråga om en statsinkomst, som staten mycket väl behöfver, det är en gammal skatt; vi vilja derfor ej heller fästa afseende vid förslaget». Vid frågans behandling uppträdde emellertid en mycket inflytelserik man i prestandet, prosten Berlin från Skåne, hvilken suttit i bevillningskomitén för uppgörande af ny bevillningsförordning och förut varit mot de ifrågavarande skatternas afskaffande, samt yttrade: mine herrar! jag har sedan sista riksdagen suttit i bevillningskomitén och deltagit i sträfvet att fördela och utjemna skatterna så rättvist som möjligen kan ske; denna skatt är orättvis och derfor måste jag nu förorda att den afskaffas. Han fick prestandet med sig och förslaget gick igenom.

*Ifrågasatt af
skrifning af
lastpenning-
garne.
(Forts.)*

Huru mycket det förändrade betraktelsesätt, hvarom jag talat, inverkat på afskrifvet af grundskatterna, den »sekelgammala orättvisan», vet jag ej, då många andra omständigheter äfven förekommit, men att denna åskådning varit väsentligt medverkande bör icke kunna förnekas. Men med så mycket mera skäl kan man säga, att då liktidigt med den första afskrifningen af grundskatterna, lastpenningarne äfven nedsattes från 14 till 10 öre, eller med 4 öre per ton; detta skedde just derfor, att de liksom grundskatterna voro en gammal klass-skatt, utgående på en viss näring, och derfor orättvis. Jag kan derfor ej heller finna annat än att det vore riktigt, om vi nu finge dessa lastpenningar helt och hållet borttagna.

Det första inkastet, som af reservanterna häremot gjorts, är, att det väl eljest kunde vara skäl att afskaffa denna skatt i likhet med de båda andra klass-skatterna, men att den till 60 procent drabbar utlåndingen och att det vid sådant förhållande ju vore riktigt att borttaga skatten, då detta skulle innebära att skänka penningarne till utlåndingen. Jag tror emellertid, att det kan vara skäl att ingå i en närmare utredning, huru dermed må förhålla sig.

Då man gör en uträkning efter tontalet af de svenska och utländska fartyg, för hvilka lastpenningar betalas, är det fullt riktigt att 60 procent deraf betalas för utländska och 40 procent för svenska fartyg. Jag har gjort en särskild beräkning häröfver, i hvilken jag äfven gjort afseende på de lindringar, som medgifvas, och funnit att så förhåller sig, men det är derfor icke alls klart, hvem skatten verkligen drabbar.

Sjöfartsnäringen, som utgör skatten, torde väl för det mesta, hoppas jag, löna sig, men det är icke alls sällan, som förhållandena äro sådana att den icke lönar sig. Om man nu först tager det fallet, då näringen lönar sig, så är det väl alldeles tydligt och erkändes äfven af den föregående talaren, liksom det erkänts af sjöfartsnäringskomitén, att lastpenningarne då drabba varuafsändaren, som får betala dem jemte öfriga fraktkostnaderna.

*Ifrågasatt af
skrifning af
lastpenning-
garne.
(Forts.)*

Genom att de drabba varorna verka lastpenningarne således så, att de sätta ned priset på de varor, som utföras från Sverige och öka priset på dem, som hit införas. Ingen vill åtaga sig utförandet af ett uppdrag, förenadt med en utgift, utan att få denna ersatt, och icke blott detta, utan man vill äfven hafva något deröfver för sitt besvär. Då en köpman skrifer räkning på en vara, så inräknar han i dess pris den frakt han betalar därför, och han tillägger dessutom sin ränta å fraktkostnaden. Men köpmannen vill ock hafva något härutöfver, han vill hafva en vinst på det kapital, han använder, lika väl som af sin handtering i öfrigt. Lastpenningarne drabba således varorna till och med tyngre än den verkliga afgiftens belopp. Man kan nu visserligen säga, att, åtminstone i det fall när varor säljas fritt ombord och utlänningen skaffar fartyg till deras afhemtande, det är han, som betalar frakten och dermed äfven lastpenningarne. Ja, detta är sant, men han gör afdrag för denna kostnad vid beräkningen af priset för varorna.

Den föregående talaren omnämnde en alldeles tillfällig försäljning, der, sedan försäljningen var gjord, det lyckades köparne att få billigare frakt än han väntat. Så går det dock ej eljest till vid varuleveranser. Frakten beräknas från början till vid den tiden gångbart belopp och med afseende å de rådande fraktförhållandena aftalas varans pris. När frakten är låg, sättes således, i de fall då varan skall levereras utomlands, säljaren i stånd att åtnöja sig med ett billigt pris, och då varan levereras fritt ombord, gör köparen mindre afdrag. Är frakten åter hög, blir förhållandet det motsatta. Jag påstår, att öfver hufvud taget och med få undantag vid alla affärer fraktkostnaden på detta sätt är aftalad från början och tages i beräkningen vid bestämmandet af varupriset.

Jag anser således och tror ingen kunna bestrida, att under normala förhållanden lastpenningarne drabba de varor, som försändas. Men träffa de i så fall Sverige eller utlandet? Ja, när de verka till förhöjning af priset på varor, som vi införskrifva från utlandet, så träffa de oss; när det deremot är fråga om försäljning af varor, som vi hafva att afsätta, och vi få mindre betaldt för dem därför, att den, som fraktar dem till utlandet, skall erlægga äfven fraktkostnaderna, då träffa lastpenningarne också oss. Jag vet egentligen endast ett fall, då de skulle kunna träffa utlandet, nemligen om en utlänning skulle hit konsignera varor; skicka dem till Sverige, betala tullen för dem och vara nöjd med den summa, som han vid sedermera skeende försäljning deraf kunde erhålla. — Det exempel, friherre Klinckowström nämnde på förmiddagen, angick ett dylikt fall. Han omtalade, att det inträffat att italienare skickade boskap till marknaden i Nizza och betalade tull för den och åtnöjde sig med hvad som vid försäljning derstädes kunde fås för boskapen. När man gör

sådana affärer, då, men icke eljest, är det, som tullen drabbar utländingen, men jag tror, att det är endast undantagsvis man förfar på det sättet.

När det nu är klart, att på de tider, då frakterna äro goda, lastpenningarne drabba svenska medborgare tillhöriga varor, då dessa varor införas från utlandet eller till utlandet utföras, hur ställer sig förhållandet, när frakterna äro otillräckliga att betäcka lastpenningar och dessa således drabba fartygens egare?

*Ifrågasatt af
skrifning af
lastpenning-
garne.
(Forts.)*

Mine herrar! Sådana tider af dåliga fraktförhållanden förekomma icke sällan. Sjöfartsnäringen är högeligen vansklig och det af flera skäl. Ett hufvudsakligt skäl härtill är att den tjänar alla andra näringar. När det är dåligt för andra näringar och handeln i sammanhang härmed aftager, då är det mycket dåligt för sjöfarten, och detta till den grad, att det ingalunda är sällsynt att fartygen på sådana tider få gå utan att förtjena något. En annan orsak är att söka i de uppfinningar och förbättringar i arbetet, hvilka ständigt göras vid skeppsvarfven. Till följd deraf byggas allt större och bättre fartyg, som kunna gå för billigare frakter än förut varit möjligt, och det är klart, att det härunder skall gå illa för de äldre fartygen. En liknande verkan inträffar i i viss mån för vårt lands sjöfart, när man i utlandet gifver sina fartyg premier, ty de utländska redarne äro vid dåliga konjunkturer glada, om de blott få behålla för sig en del af dessa premier, deras fartyg gå för billigare frakter och sätta derigenom ned frakterna för alla andra. Men, frågar man, hvarför låta fartygen gå alls, och icke lägga upp dem, när det är så dåligt och man ingenting förtjenar? Svaret härpå är mycket enkelt. Först och främst finnes samma orsak, som föranleder en bruks- eller fabriksägare att icke lägga ned rörelsen under dåliga tider, nemligen att han har tanke på sitt arbetsfolk, och därför vill hålla det i verksamhet, samt att maskiner och inventarier och till och med ordningen vid verket lida af en stängning. Dessutom tillkommer ett annat skäl för alla dessa fartyg, som underhålla någon regulier fraktfart, t. ex. emellan två länder. Äfven om konjunkturerne äro dåliga och de ingenting förtjena, måste de fortfara att gå för att uppehålla sina konnektioner, ty rederiet har annars att befara, att, med det första utsigterna blifva något gynsamare att förtjena något, ett annat bolag kastar in ett fartyg på routen, hvilket då föredrages det äldre, emedan dettas rederi anses hafva öfvergifvit den och i hvarje fall vara opålitligt, och så har rederiet förlorat sin rörelse på det hållet.

Hvilken rol spela nu härvid lastpenningarne? De utgöra icke blott ett tillägg till den skatt, som redaren har att betala för sin inkomst, utan äro en skatt, som staten tager ut såsom en extra beskattning af en förlust. Det förefaller mig såsom något hänfullt och i hög grad orättvist att taga ut en sådan särskild pålaga af den, som gör förlusten. Hvarje gång konjunkturerne

*Ifrågasatt af
skrifning af
lastpenning-
garne.*

(Forts.)

äro dåliga, drabba emellertid lastpenningarne sjöfartsnäringen på detta sätt, och det synes mig vara ett bestämdt argument emot en skatt, att dess verkningar kunna så utfalla.

Jag skall nu se till att besvara hvad den föregående talaren yttrade om det sätt, hvarpå lastpenningarne drabba varorna. Han frågade, hur mycket de deraf drabbas, och sade, att skatten på en drittell smör gör en bråkdel af ett öre o. s. v. och således vore en bagatell. Men den inbringade dock 1891 488,000 kronor om året och hvem betalar denna summa? Det gör i regeln de befraktade varorna. Jag har sökt att närmare utreda frågan och skall anföra några siffror — icke allt för många — för att gifva herrarne någon insigt i ämnet. — Det är här fråga om en afgift, som utgår per ton af fartygens drägtighet, dock med lindringar i vissa fall. Godset är ibland särskildt skrymmande och betalas då efter rymd, men normen för betalningen är i allmänhet ton-talet, och jag tror att man tryggt kan säga, att vigten af de varor, vi införa eller utskeppa, angifver i hvilken mån de deltaga i fraktkostnaderna och deribland lastpenningarne. Vår utförsel uppgick år 1891 i runda tal till: trävaror 6,000,000 kubikmeter, som enligt mig lemnade uppgifter, väger 4,500 millioner kilogram, samt jernvaror 277, hafre 176, jernmalm 174, färsk fisk 68, saltad fisk 31, trämassa 86, eldfast tegel 23, papper 22, smör 17, cement 14 och tändstickor 13 millioner kilogram, eller tillsammans 5,401 millioner kilogram. Alla öfriga varor understego hvar för sig 10 millioner kilogram och en mängd af dem utvisa mycket små och obetydliga siffror. — Öfvergår jag till införseln samma år, så utgör den: stenkol 19,500,000 hektoliter, hvilket enligt uppgifter, som jag fått, väger 1,365 millioner kilogram, vidare omalen spanmål 176, gödningsämnen 84, fotogen 41, jern- och stålvaror 36, socker och sirup 33, oljekakor 28, sill 28, jernvägsskenor 26, mjöl 26, spånadsämnen 26, kaffe 16, natron och soda 12, linfrö 10, och alla andra artiklar mindre än 10 millioner kilogram hvardera.

Nu frågar jag er, mine herrar, om icke de 160,000 kronor, som i lastpenningar drabba vår utförseltrafik, skola drabba nämnda utförda saker? Och om icke de 328,000 kronor, som drabba införseltrafiken, äfven drabba nämnda införda saker? Kan man komma ifrån detta förhållande med att beräkna hvad afgiften gör på en drittell smör? Detta är alldeles samma tillvägagående som att säga: hvad gör spanmålstullen på en skorpa, lädertullen på ett par skor? Man kan ju göra sådana beräkningar och roa folk dermed, men kan någon tänka sig att icke dessa 160,000 kronor drabba dem, som skicka ut varor, att icke de få betala dem plus alla sina andra skatter, och att de 328,000 kronorna få betalas af dem, som införa varor. Jag tror, att man ställer väl stora anspråk på lättvindighet i omdöme hos den, för hvilken man framställer saken så, att icke hela dessa betalas. Visst får den, som har den ena

eller andra industrien, betala dem och vidkännas de 160,000 kronorna på utgående och 328,000 kronorna på ingående varor, hvilket säkerligen också icke är någon obetydlighet för industrierna. Det är också fullkomligt orimligt att säga på samma gång, att afgiften är ingenting alls för den, som träffas deraf, därför att den på en drittell smör gör så och så mycket, och att den emellertid gifver en så och så stor statsinkomst. Det hela är visserligen större än hvar och en af sina delar och detta i desto större proportion, ju mindre delar man väljer, men afgiften förblir emellertid en skatt, som utgår af skattskyldige och stundom blott af en viss klass, och en sådan är orättvis samt ingalunda obetydlig och icke känd.

Nu har jag tänkt mig att man möjligen skulle kunna tro, att dessa afgifter till stor del utgå af lyxvaror och att de äro ett sätt att lägga tull på varor, som konkurrera med svenska. Jag ber därför herrarne att gifva akt på den lista å införselartiklar, som jag meddelat, och påpeka hvilka som hafva den ena eller andra egenskapen. Det finnes mycket få. Jo, förstås spanmål, men herrarne hafva afpassat tullen derå efter hvad som behöfves till ett riktigt skydd, och icke bör man då anse att denna afgift bör vara något plus dertill. Vidare skulle möjligen nämnas jern och stål, deraf vi importera 36 millioner kilogram, och slutligen mjöl, deraf importeras 26 millioner kilogram. Af yllevaror införas endast 2,4 millioner kg., af bomullsvaror 1,3, af bomullsgarn 1,8 och af ullgarn 1,3 millioner kilogram samt af lyxvaror: af kaffe 3,5 och af sydfruktar 1 million. Deremot hafva vi på listan stenkol, gödningsämnen, fotogén, oljekakor, sill, spånadsämnen, natron och soda, linfrö o. s. v. Således af dylika varor blott små belopp. Alla dessa saker bära de 328,000 kronorna, och jag vädjar till alla fabriksägare, som använda den ena eller andra artikeln, om icke industrierna ofta gå med ganska klen förtjenst och om 328,000 kronor är en summa, som man kan säga icke gör något. Jag tror, att mängden industriidkare skulle önska att få sin andel i den, och alla måste de vidkännas den.

Hvad göres nu här till sjöfartshandteringens uppmuntrande? Vi hafva en exportförening, och den har till befrämjande af afsättningen på utlandet af våra industrialster ett anslag af 20,000 kronor. Möjligheten af en sådan afsättning beror emellertid på om vi kunna sälja billigt. Jag hade här om dagen ett samtal med en gammal köpman om den lärdom, som nu bibringas vid handelsskolorna. Han sade: »Du kan icke veta, hvad en köpman behöfver veta mycket mer nu än förr. Det är nu nödvändigt att studera fraktförhållandena med den yttersta noggrannhet, och om han känner dessa väl, kan han möjligen få en vinstgifvande afsättning på aflägsna orter, men eljest är detta icke möjligt.» Vi gifva 20,000 kronor till att hålla agenter på dessa orter, men när det gäller att praktiskt befordra afsättningen, då börja vi med

*Ifrågasatt af
skrifning af
lastpennin-
garne.
(Forts.)*

Ifrågasatt af skrifning af lastpenningarne.
(Forts.)

att pålägga en skatt, som är 8 gånger det nämnda anslaget, och som fördyrar varorna med 10 öre pr ton, fastän köpmannen måste beräkna allt på det nogaste på öret. Detta förefaller att vara en ytterst oklok åtgärd. Möjligheten af en ökning af vår export beror derpå, om vi kunna exportera till aflägsna orter. Vi måste för detta ändamål göra oss underrättade om fraktförhållandena vid export till dessa orter och i öfrigt söka på allt sätt ställa det fördelaktigt för exporten. Till de åtgärder, hvarigenom detta kan ske, hör sjöfartens befrämjande, och jag lemnar derhän, om det då kan vara rätt att behandla denna sak såsom en bagatell och tala om den såsom om den blott rörde kostnaden vid försändelse af en drittel smör till Köpenhamn.

Man säger slutligen, att statsverket behöfver denna inkomst, men hafva vi för att afskaffa orättvisor och ordna vårt skatteväsen kunnat undvara millioner, förefaller det mig, att vi nu skulle kunna undvara 50,000 kronor om året, när rättvisa och verklig nytta sådant fordrar.

Jag kan således icke finna annat, än att det både för industrien i allmänhet och i synnerhet för möjligheten att utveckla vår handelsafsättning är synnerligen önskligt, att den skatt, hvarom här är fråga, afskaffas, och att det i hvarje fall blott är en enkel gård af rättvisa att taga bort en klass-skatt, som visserligen är gammal, men alltid förblir en orättvisa. Jag anhåller därför om bifall till utskottets förslag.

Herr talmannen inkom och öfvertog ledningen af kammarens förhandlingar.

Herr Almström: Jag börjar med att påpeka, att denna motion är väckt för att fränja sjöfartsnäringen. Genom borttagandet af lastpenningarne skulle, enligt motionärernas uppfattning, rederierna erhålla så mycket större vinst som lastpenningarne utgöra. Nu betalas dessa till mer än 60 procent af utländingen och för att skaffa sjöfarten en vinst af 160,000 à 180,000 kronor årligen, skulle man skänka efter 300,000 à 320,000 kronor.

Detta för det fall att sjöfartsnäringen verkligen skulle främjas genom lastpenningarnes borttagande. Men här inträffar påtagligen samma förhållande, som vid affärer i allmänhet, då konkurrensen är stor: priset bringas ned till lägsta möjliga nivå. Borttagas lastpenningarne, så kunna frakterna nedtryckas så mycket som lastpenningarnes belopp och redarne ändå hafva samma vinst som förut. Jag tror att detta skulle ega rum i de flesta fall. Nedsättningen skulle dock blifva synnerligen obetydlig, då afgiften icke utgör mer än 6 à 7 öre för commercial ton eller 10 öre för registerton. Det kan nog vara sant att, såsom det påpekats i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning.

vissa reguliera trader drabbas mer af lastpenningarne än andra. Det kan hända, att nedsättningen icke verkar proportionelt lika på all sjöfart, men säkert är, att ingen trade är utan konkurrens. Nedsättningen skulle enligt min mening till största delen icke komma redarne till godo. Mottagarne af varor, skulle få dessa till något billigare pris, och exportörerna på den utländska marknaden kunna sälja sina varor så mycket billigare som beloppet af de borttagna lastpenningarne. Jag skulle för min del icke motsätta mig, att denna beskattning blefve borttagen, om man hade råd dertill, och i synnerhet om man dermed skulle gagna sjöfartsnäringen.

*Ifrågasatt af
skrifning af
lastpenning-
garne.*

(Forts.)

Jag vill erinra derom, att nyligen en komité varit nedsatt för att utreda våra sjöfartsförhållanden. Denna komiténs förslag är så vidt man känner ännu icke af Kongl. Maj:t pröfvadt. Då bevillningsutskottet för att göra öfvergången så litet känbar för staten som möjligt föreslagit, att lastpenningarne skola afskrifvas med endast en tiondedel årligen synes det mig icke blifva kämbart hvarken för redarne eller för lastmottagarne och exportörerna att vänta, till dess Kongl. Maj:t behandlat komiténs förslag. Jag vill påminna derom, att frågan beaktats i sjöfartsnäringskomiténs betänkande och jag tror, att om man verkligen vill främja sjöfartsnäringen, bör detta ske på ett bättre sätt än genom borttagandet af lastpenningarne, hvilket, äfven om den tredjedel deraf, som betalas af svenska fartyg, skulle komma den svenska sjöfarten till godo, icke skulle spela någon väsentlig roll. Det finnes andra medel att på ett mycket effektivare sätt tillgodose den samma utan att utländska konkurrenter också tillgodoses.

På grund af hvad jag nu anfört, yrkar jag afslag å utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Bergström: På sätt både den förste och den andre ärade talaren anmärkte äro lastpenningarne en gammal skatt. De påbjödos första gången genom ett kongl. bref till general-tullförvaltaren den 30 april 1647, enligt hvilket af alla in- och utseglande skepp skulle till kronan betalas två öre för hvar läst, skeppet droge. Visserligen säges ofta inom beskattningspolitiken, att gammal skatt är god skatt, och satsen har verkligen full giltighet i många fall, företrädesvis i fråga om de direkta skatterna och framför allt de grundskatter, som svenska Riksdagen beslutit att afskrifva, ty dessa buros icke af någon lefvande generation, utan af föregående generationer, hvilka fått vidkännas den minskning i jordegendomens värde, som följt af påläggandet af nämnda skatter.

Riktigheten af nyssnämnda sats kan deremot starkt ifrågasättas, när tal blir om de indirekta skatterna; och en sådan skatt är den ifrågavarande. Min ärade vän, den andre talaren, rubricerade både grundskatterna och lastpenningarne såsom klass-skatter

*Ifrågasatt af
skrifning af
lastpenning-
garne.*
(Forts.)

och förmenade sig säkerligen dermed hafva ådagalagt deras förkastlighet. Jag delar hans åsigt om klass-skattens förkastlighet; men, i olikhet med honom, kan jag icke anse lastpenningarne såsom en klass-skatt. Det oaktadt är jag villig att medgifva, att mycket af hvad som anmärkts mot lämpligheten af ifrågavarande beskattning är fullt berättigadt.

Det som yttrats i sådan syftning, återfinnes i koncentrerad form i det anförande till statsrådsprotokollet den 9 januari 1885, hvarmed dåvarande statsministern beledsagade den för nämnda års riksdag framlagda kongl. propositionen om nedsättning i lastpenningarne. Detta anförande har ock blifvit återgifvet i utskottets betänkande och åberopas af utskottet.

Men fastän jag lika med utskottet erkänner sanningen af hvad statsministern då yttrade, kan jag icke för närvarande vara med om att afskaffa lastpenningarne och det af följande skäl. Sjöfartsnäringskomitén, som hade att tillse, hvad som kunde göras för sjöfartsnäringsens främjande, har efter en ganska sorgfällig utredning förklaradt, att komitén för sin del icke funnit tillräcklig anledning att föreslå lastpenningarnes afskaffande. Deremot ansåg komitén lämpligt, att man äfven i vårt land införde så kallade seglations- eller sjöfartspremier, och för att bestrida dessa premier beräknade komitén såsom tillgång, hvad lastpenningarne inbragte. Komitén tog dervid i betraktande, att 60 procent af lastpenningarne erläggas af främmande, men endast 40 procent af svenska fartyg. Kunde man nu komma allt hvad som i lastpenningar inflöte att, så att säga, åter tillflyta den svenska sjöfartsnäringsen och sålunda medverka till dess främjande, så vore detta alldeles förträffligt. Derigenom sattes de svenska redarne och deras fartyg i mycket bättre ställning å den utländska fraktmarknaden än utländingarne och deras fartyg.

Nu ligger, som kammaren känner, detta förslag opröfvadt hos regeringen. Jag vet väl, att i den svenska Riksdagen finnas rätt många, som i allo förkasta ett premieringssystem, och det är mycket möjligt att om och när regeringen kommer med proposition i sådant syfte, denna icke vinner Riksdagens bifall. För min del vill jag dock framhålla, att många länder, hvilkas ledande män icke kunna anses vara oklokare än de ledande männen i Sverige, infört ett dylikt system. Det finnes i Frankrike, Italien och Spanien, äfvensom i Amerikas Förenta stater, och jemväl England, manchesterteoriernas hemland, understöder sin sjöfartsnärings, visserligen icke i form af premier, men genom ofantligt stora subventioner för vissa trader. Äfven i vårt land har premieringssystemet vunnit stor utsträckning. Jag skall härvid icke tala om den premiering, som fordom egt rum för att befrämja tillverkningen af fint lärft; men systemet användes i stor utsträckning för befrämjande af hästafveln och numera äfven för att främja boskapsafveln. Jag kan således icke fatta denna motvilja

mot premieringssystemet. Och visst är, att om ett sådant system komme till stånd, skulle det mäktigt bidraga till att utveckla den svenska sjöfartsnäringsen. Det skulle i sin mån bidraga till att skaffa oss stora, moderna fartyg af jern eller stål, hvilka drefves med ånga; och det är sådana, som hafva framtiden för sig. Om man låter lastpenningarne vara som de äro, sker derigenom icke mycken skada.

*Ifrågasatt af
skrifning af
lastpenning-
arne.
(Forts.)*

Den förste ärade talaren anförde ett exempel på, huru liten del af lastpenningarne faller på en vara. Jag tillåter mig äfven att anföra ett exempel ur verkligheten. För en ångare om 950 ton, som inkommer med last, utgöra lastpenningarne 95 kronor efter 10 öre pr ton. En sådan lastar 1,500 ton, d. v. s. 1,500,000 kilogram. Hvad göra då 95 kronor fördelade på 1,500,000 kilogram? Det gör icke fullt 6 öre per 1,000 kilogram eller sex tusendels öre per kilo. Om nu den vara, som fraktas på en sådan ångare, är en dyrbar vara, t. ex. kaffe, så blir det 0,006 öre på en kilo kaffe. Kan någon tro, att detta belopp kan utöfva någon betydelse på varans pris, åtminstone i detaljhandeln? Det är visserligen sant, att åtminstone under ogynsamma förhållanden denna afgift kan komma att kastas på rederierna och då för dem blifva tung nog, det medgifver jag villigt; men näringsen kommer nog att blomstra upp igen. Tager man bort dessa afgifter, skola nog befraktarne veta att göra sina anspråk på att få motsvarande fraktnedsättning gällande. Äfven den andre talaren medgaf ju, att frakterna bestämmas med hänsyn till skepps-umgälderna.

Men skulle icke premieringssystemet kunna införas i vårt land, så finnes ett annat sätt att tillgodose den svenska sjöfartsnäringsen och det så, att den utländska icke komme att draga någon fördel deraf.

Detta sätt skulle bestå deri, att man använde lastpenningarne till att restitutionsvis till svenska redare återgälda de konsulatafgifter, som för deras fartyg i utländska hamnar erläggas till våra konsulter. Man kan icke bestämdt uppgifva, huru mycket dessa konsulatafgifter utgöra, ty allt redovisas icke, utan något erlägges till vicekonsulter och icke aflönade konsulter, hvilka icke hafva skyldighet att för hvad de i lastpenningar uppburit lemna redovisning. Hvad som redovisas utgör, om jag icke missminner mig, omkring 160,000 kronor. Genom en sådan restitution skulle de svenska fartygen blifva synnerligen lyckligt stälda i förhållande till de utländska, hvilka alla, såsom vi veta, med undantag af de engelska, få betala konsulatafgifter. I England eger konsulatafgift icke rum, men expeditionstaxan för konsulerna är så hög, att den i sin mån bidrager att belasta den engelska sjöfarten. Jag ser icke i förhållandet till broderlandet eller i förefintliga handels- och sjöfartstraktater något hinder därför, att svenska redare, sedan de i utlandet guldit stadgade konsulatafgifter, må vara

Ifrågasatt af skrifning af lastpenningarne.
(Forts.)

berättigade att, när deras fartyg komma åter till fosterlandet och qvittenser å erlagda konsulatavgifter företes, få dessa avgifter till sig restituerade, och dertill kunna lastpenningarne mycket väl användas. Nu kan man visserligen säga, att härom icke är fråga. Jag medgifver, att hvad jag sålunda föreslagit är något alldeles nytt, men jag har meddelat detsamma åt framstående redare, och dessa hafva yttrat, att ifrågavarande sätt icke vore olämpligt och skulle ställa de svenska redarne i bättre ställning än de utländske och de norske.

På denna grund anser jag frågan om afskaffandet af lastpenningarne för tidigt väckt och yrkar därför afslag på såväl utskottets hemställan som motionen.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt och vidare på afslag derå, och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Ifrågasatt tullrestitution vid utförel af vissa sidenväfnader.

10 punkten.

Herr Almström: Då kammaren beslutit, att ingen tull skall läggas å råsilke, så faller af sig sjelft, att hvad här föreslagits om restitution af sådan tull också måste förfalla; hvarför jag yrkar afslag å denna punkt.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på nu förevarande punkt endast blifvit yrkad, att hvad utskottet hemställt skulle afslås.

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag derå; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Sista punkten.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets nedannämnda, den 15 och 17 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 32, i anledning af väckt motion om afskrifning af oguldna återstoden af ett Vesans kärr- och sjöuttömnings- samt odlingsbolag beviljadt lån,

n:o 33, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående ändring i meddelade bestämmelser om uppförande

vid Lunds hospital för Malmöhus läns räkning af en vårdanstalt för sinnessjuka,

n:o 34, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afsöndring af jord från indragna kronofogdebostället Stommen n:o 1 om 1 mantal i Elfsborgs län, samt

n:o 35, i anledning af väckt motion i fråga om förvaltning och användning af den Långmanska donationsfonden, biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs å nyo bevillningsutskottets den 15 och 17 inne-
varande månad bordlagda memorial n:o 10, angående kamrarnes
skiljaktiga beslut rörande vissa delar af punkten 2:o) i utskottets
betänkande n:o 3, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition
n:o 2 med förslag till ny förordning om beskattning af hvitbets-
sockertillverkningen i riket.

*Förslag till vo-
teringsproposi-
tion för gemen-
sam omröst-
ning angående
hvitbetssocker-
tillverkningen.*

Friherre Barnekow: Då kamrarne stanna i olika beslut, är det utskottets uppgift att om möjligt sammanjemka dessa beslut, och, om detta icke kan ske, skall, i frågor om bevillningarna, proposition om gemensam votering uppställas.

Då denna fråga behandlades i utskottet, var den föremål för öfverläggning, huruvida den kunde sammanjemkas. Vi reserveranter voro af den mening, att den det kunde och att följaktligen utskottet var skyldigt att föreslå en sådan sammanjemkning. Hvilka beslut, frågar man då, kunna sammanjemkas? Två positiva beslut kunna sammanjemkas, men ett positivt och ett negativt beslut kunna svårligen sammanjemkas? Äro då dessa beslut, frågar jag vidare, positiva eller negativa? Enligt reservanternas mening förelågo här två positiva beslut. Första Kammaren beslöt, att förordningen om hvitbetssockertillverkningen i riket skulle träda i kraft den 1 juli 1893, men icke fullt tillämpas förr än den 1 september 1897, och har dessutom gjort ett tillägg derom, att särskild skattelindring skulle medgifvas för den första hvitbetssockertillverkningen å Gotland. Andra Kammaren har beslutat, att förordningen skall både träda i kraft och fullt tillämpas den 1 juli 1893. Frågan var nu, huru dessa beslut skulle sammanjemkas. Åtskilliga förslag dertill framlades. Man ifrågasatte, dels att Första Kammaren skulle frånträda sitt beslut angående Gotland och Andra Kammaren sitt beslut angående förordningens både trädande i kraft och tillämpning den 1 september 1893, och att utskottet således skulle förena sig om antagandet af Kongl. Maj:ts förslag med den fyraåriga öfvergångstid, som deruti förekom, dels och andra öfvergångsförslag.

Min uppfattning att en sammanjemkning kunnat ske anser jag fortfarande vara den rigtiga, och jag anhåller, att, om denna

*Förslag till vo-
teringsproposi-
tion för gemen-
sam omröst-
ning angående
hvitbetssocker-
tillverkningen.*

(Forts.)

uppfattning äfven är kammarens, memorialet måtte återremitteras, på det utskottet måtte afgifva förslag till sammanjemkning af kamrarnes skiljaktiga beslut i denna punkt.

Grefve Klingspor: För några dagar tillbaka beslöt kammaren att godkänna en voteringsproposition, der § 2 i föreslagna förordningen om beskattning af hvitbetssockertillverkningen ställdes under gemensam votering, i hvilken paragraf Första Kam-maren antagit det andra momentet, enligt en afgifven reservation, medan Andra Kam-maren beslutit derutur utesluta mom. 2 och endast gillat mom. 1. Här voro således ett negativt och ett po-sitivt beslut. Man ansåg då sammanjemkning icke kunna ske, utan anställde gemensam votering.

Samma skäl anser jag vara här tillämpligt. Första Kam-maren har beslutit ett undantagsstadgande för Gotland och der-jemte särskilda öfvergångsstadganden. Andra Kam-maren har der-emot afslagit såväl undantagsställningen för Gotland som öfver-gångsstadganden. Här äro således ett positivt och ett negativt beslut. Det synes också ganska svårt att sammanjemka två så olika saker som förmåner för nya hvitbetssockerfabriker på Got-land och gamla, redan befintliga sådana fabriker i Skåne.

Utskottet ansåg en sammanjemkning icke kunna gå för sig, utan föreslog den nu föredragna voteringspropositionen, till hvil-ken jag anhåller att få yrka bifall.

Herr Almström: Jag beder att få instämma i friherre Barnekows yrkande om återremiss af detta ärende, emedan jag liksom han anser, att bevillningsutskottet borde hafva inkommit med förslag till sammanjemkning. Å ömse sidor gäller frågan den öfvergångstid, som skall stadgas, innan de nya bestämmel-serna träda i kraft, och enligt min åsigt stå här beslut om lik-artade saker gent emot hvarandra. På denna grund ber jag att få yrka återremiss.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr talmannen i enlighet med derunder framställda yrkanden propositioner, först på godkännande af den utaf utskottet i förevarande memorial föreslagna voteringsproposition och vidare derpå, att memorialet skulle visas åter till utskottet, samt förklarade sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner den af bevillningsutskottet i dess me-morial n:o 10 föreslagna voteringsproposition, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, visas memorialet åter till utskottet.

Omröstning företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 36;

Nej — 44.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 14 och 15 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 31, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anvisande af medel till odlingslånefonden, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande bevillningsutskottets den 14 och 15 innevarande mars bordlagda betänkande n:o 9, angående villkoren för försäljning af bränvin.

1 punkten.

Herr Wieselgren: Jag har begärt ordet icke så mycket för Första Kammarens skull som fast mer för de motionärers, hvilka säkerligen i god tro upprepa en motion, som jag tror icke borde upprepas. Då jag nemligen fått åtskilliga faktiska upplysningar om tillståndet i sådana stater i Norra Amerika, der förbudssystemet blifvit genomfördt, har jag trott mig pligtig att meddela dessa upplysningar, för att de på ort och ställe möjligen må vinna något beaktande.

Ifrågasatt förbud mot tillverkning och försäljning af spritdrycker.

I den amerikanska kriminalstatistiken får man se en uppgift, som är ganska märklig; för åren 1860—1880 befinnes nemligen förbrytelseernas antal i staten Maine hafva vuxit med 37 procent. Då jag först uppmärksammade denna siffra, vände jag mig till en svensk amerikanare med förfrågan, huru detta vore möjligt, då man ju sedan lång tid tillbaka ansåge, att en mera utbredd nykterhet i samhället ovilkorligen skulle gifva sig till känna genom förbrytelseprocentens sjunkande. Han kunde icke gifva den begärda upplysningen; men jag fann den på annat håll. Sekreteraren för Howard association, William Tallack, utgaf nemligen för tre år sedan ett arbete, kalladt »penological and preventiv principles», deri han bland andra orsaker till brott omtalar dryckenskap och i detta sammanhang beaktar de stater i Amerika, der förbuds-

*Ifrågasatt för-
bud mot till-
verkning och
försäljning af
spritdrycker.*

(Forts.)

systemet blifvit infördt. Han frågar, huruvida detta system vore ett medel för att förekomma och minska brotten i Europa och speciellt i hans hemland England. Han omtalar emellertid, att absolutisten pastor Abbott 1887 i ett ledande organ för förbuds-partiet i Amerika, »The Voice», som utgifves i New-York, uttalat den misräkning och afsmak, som han känt under en då nyligen företagen resa genom Maine, der han funnit rådande en hög grad af dryckenskap, närd af vidt utgrenade och vanliga kringgåenden af förbudslagen. I en stad inom denna stat iakttog han mer än 200 »drinking clubs», hvilka väl nämna sig »reform clubs», men i sjelfva verket ingenting annat voro än krogar, och han konstaterar att de voro mycket allmänna i Vermont, New Hampshire och Maine, af hvilka trenne stater hvar och en har sin förbudslag. Abbott tillägger dessa betecknande ord: »om någon förbudsvän, som varit van att anse staten Maine som förbudslagstiftningens Mecka och fulländning, skulle besöka den staten och undersöka tillståndet i åtskilliga af dess förnämsta städer, skulle han känna en lika pinsam misräkning som den store tyske reformatorn, då han gjorde sitt ryktbara besök i Rom. I stället för samhällen, i hvilka bruket af berusande drycker med dess fruktansvärda verkningar vore okänt, skulle han finna lika mycket fylleri på gatorna och alldeles lika många supställen som i andra delar af landet.»

Tallack talar vidare om, att år 1888 engelska utrikesdepartementet offentliggjorde en rapport om undersökningar, anordnade af brittiske ministern i Washington med hänsyn till verkningarna af förbudslagstiftningen i Amerika. Den allmänna slutsatsen af dessa officiella undersökningar var, att förbudssystemet afgjort misslyckats i att ernå det dermed afsedda ändamålet. Till dessa erfarenheter och uppgifter är jag i tillfälle att lägga ännu en annan uppgift från en annan stad. Det är nu 12 eller 13 år, sedan till mig ställdes en förfrågan från dåvarande guvernören i Kansas genom en dervarande svensk om min uppfattning af den klokaste vägen för vinnandet af hvad han ville vinna, nemligen dervarande befolkningens ökade nykterhet. Jag hade blott det enkla svaret att gifva, att om han vore viss om, att den öfvervägande delen af statens befolkning verkligen vore absolutistiskt sinnad, beredvillig att understödja ett förbud samt redan för egen del bortlagt bruket af rusdrycker, vore det enklaste sättet att genomföra ett förbudssystem. I annat fall vågade jag tro, att den svenska lagens tillämpning skulle visa sig mer verksam än den andra. Han ansåg sig vara säker på, att det förra förhållandet var det verkliga och genomdref efter en långvarig och bister kamp att förbudssystemet antogs. En af mig väl känd person kom för några år sedan till Kansas och besökte dervid staden Topeka. Vid hans ankomst till staden rådde en förskräcklig hetta; för att svalka sig drack han isvatten med den påföljd, att han

fick en brinnande feber, som mycket illa angrep honom. En svensk, som han sedermera träffade, frågade, huru han kunnat bete sig så vanvettigt. Den resande ursäktade sig med, att han icke visste eller trodde det vara möjligt att få något annat i en stat, der förbudslagarne vore så jernhårda. Då tog honom denne svensken, som var bosatt på platsen, med sig ut, sedan han blifvit frisk, för att låta honom själf inhemta svaret; och säger han: »Jag, som inbillat mig att här ej kunnat fås ett glas öl en gång, togs snart ur den villfarelsen. Före midnatt hade vi besökt flere krogar än jag någonsin besökt i Chicago på en hel månad. Jag fann att Topeka med förbudslag egde i proportion till folkmängden många flere och dertill ojemförligt snuskigare och mera busaktiga krogar än vare sig Chicago, S:t Louis eller någon annan storstad med all deras slapphet i nykterhetshänseende.»

Sådant visar sig resultatet af den uppfattning, som anser att det är förbudslagen, som skall åstadkomma sedlighet och nykterhet, i stället för att det är nykterheten och sedligheten, som skola åstadkomma förbudslagen. Då emellertid dessa motioner om införande af förbudslagstiftning i Sverige gång på gång upprepas vid Riksdagen, och vid de möten och sammanträden, der nykterhetsvänner gifva sin mening till känna, man allt oftare tyckes fästa sina förhoppningar vid ett önskad t rusdrycksförbud, hvilket man tydligen fattar såsom, just i strid med den amerikanske granska-rens erfarenhet, »nykterhetens Mecka och fulländning», har jag ansett mig böra till vederbörandes behjertande meddela dessa faktiska upplysningar. Jag tror att de hafva åtskilligt att betyda. Jag uppfattar dessutom såsom ett dåligt tecken, när de nykterhetsifrande och nykterhetsälskande börja att begära en förbudslag, ty vanligen häntyder detta på en börjande trötthet vid den ju ofta bekymmersamma och till utseendet lönlösa nykterhetsverksamheten, och häraf följer naturligtvis ock motsvarande slapphet uti deras sträfvanden. Men visst är att, huru det än ser ut, den verksamhet, som i alla fall är mest fruktbringande, är den, som utgår från den enskilde och har den enskilde till sitt föremål. Vål vinner den icke sitt mål i ett slag; men det gör icke heller den verksamhet, som genom en lagstiftande församling med ett penndrag besluter en lag, som sedermera icke kan upprätthållas.

Såsom af mitt yttrande framgår, har jag mot utskottets hemställan intet yrkande att göra.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, biföll kam- maren utskottets i den nu föredragna punkten gjorda hemställan.

2—6 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Om skydd mot
skada af hund-
kreatur.*

Föredrogs å nyo lagutskottets den 14 och 15 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 22, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar af 22 kap. 6 och 7 §§ byggningabalken.

Her Claëson: Såsom åtminstone en del af kammarens ledamöter torde erinra sig, hörde jag till dem, som motsatte sig aflåtandet af den skrivelse, hvilken föranledt det nu framlagda förslaget. Jag gjorde det af tvenne hufvudskäl. Det ena var att det syntes mig oegentligt och motbjudande att utan trängande skäl, som enligt min tanke icke förelågo, ur 22 kap. byggningabalken utbryta den lilla bit, som handlar om hundar och häruti åstadkomma en modernare lagstiftning. Jag ansåg, att det skulle blifva att sätta en ny klut på ett gammalt kläde, och att derigenom skulle åstadkommas ett juridiskt lappverk, som hvarken blefve skönt eller hållbart. Det andra skälet var, att jag insåg, huru ytterligt svårt det skulle blifva att förändra den nuvarande lagstiftningen så, att den något så när tillfredsstälde både hundegare och hundfiender; och jag får bekänna, att mina farhågor i båda hänseendena besannats utöfver hvad jag förväntat. Hvad svårigheterna beträffar, behöfver jag blott hänvisa på det förslag, som först uppgjordes. När detta kom under granskning i högsta domstolen, afgaf, om jag icke missminner mig, hvarje ledamot sitt särskilda yttrande deröfver med uttalande af hvarjehanda betänkligheter, och man skref en ny lag med anledning af dessa yttranden. Sedan har lagutskottet ytterligare ändrat lagen, och jag tror, att hvilket af alla dessa lagförslag man än må taga, skall det sägas vara otillfredsställande. Hvad den formella sidan beträffar, synes mig, att lagen blifvit, om jag så får säga, oskönare derigenom, att man icke gjorde en fullständig lag rörande hundar, utan lät i 22 kap. byggningabalken 8 §, som äfven handlar om hundar och huru skada, som hund i vissa fall åstadkommit, skall gäldas, qvarstå och blott bröt ut ur 6 och 7 §§ hvad som handlar om hundar, samt gjorde de nya bestämmelserna i dessa hänseenden till en särskild lag. Om man nu, såsom vederbör, sammanhängande läser 22 kap. 8 § byggningabalken och den nya lagen, synes det mig blifva en composition af nytt och gammalt, som äfven för icke mycket känsliga öron bör klinga disharmonisk, och det synes mig oformligt, att, då man vill taga reda på de lagbestämmelser, som angå hundar, dessa måste letas fram dels i 22 kap. byggningabalken och dels i en ny lag.

Men vida värre än dessa formella betänkligheter äro enligt min tanke de, som gälla själfva saken. Det gamla stadgandet lyder: »okynnes hund, som biter folk eller få, bör ej lös vara», och härtill är lagdt ett nytt stycke: »anträffas sådan hund å område, hvaröfver hundens egare eller annan, som har hunden i vård, ej eger förfoga, må den af en hvar dödas». Det är denna

lagbestämmelse, som jag finner för drakonisk och icke öfverensstämmande med den humana lagstiftning, som hos oss i allmänhet är rådande. Genom ett sådant stadgande legaliserar man, så att säga, på ett visst lagstiftningsområde lynchrätten, hvilken ingalunda här är jemförlig med nödvärnsrätten, och det är så mycket betänkligare, som denna rätt komme att ligga i händerna icke blott på hyggligt och förståndigt folk, utan äfven och sannolikt nästan uteslutande på okynligt folk, hvars största nöje består i att föröfva allehanda ofog, såsom att slå ett ben af en hund eller en katt, att skära bort barken af prydnadsträd, att nattetid föra oljud för att hindra folk att sofva, och hvilkas njutning är större i samma mån de åstadkomma större förargelse. Det är dessa, som enligt min tanke komma att begagna sig af den nya lagen. Jag vill anföra några exempel på fall, der lagen synes mig blifva orimligt sträng.

Om skydd mot skada af hundkreatur.
(Forts.)

En jordegare har en gårdvar, ett i det hela mycket fromt djur; men då tjuftar komma in i jordegarens trädgård för att stjåla äpplen, skrämmer han bort dem och nafsar möjligen någon af dem i benen. Då kan hunden visserligen icke dödas, ty han är inom sin egares område och är derigenom skyddad; men en annan dag, då han i de fredligaste afsigter och kanske försedd med munkorg, som gör honom alldeles oskadlig, vandrar på byns gata, kan hvilken okynlig människa som helst enligt denna paragraf slå ihjel djuret eller åtminstone kan hon tro sig hafva rättighet dertill. Ett annat fall: en person har en liten favorit, ett oskyldigt djur, som aldrig gör någon något för när; när denna kommer ut på gatan, retas han af byns pojkar, tills han springer efter dem och nafsar dem i byxbenen. Äfven i detta fall skall man tro sig hafva rätt att döda hunden, när man så finner för godt. I ett tredje fall har en jagthund, ett dyrbart djur, någon gång bitit ett hemdjur; också denne löper fara att blifva dödad, då han kommer på byns gata, äfven om han då icke gör eller kan göra någon skada. Jag säger icke, att i alla dessa fall dé, som okynligt dödat hundar, skola, då saken kommer inför domstol, blifva frikände, men dessa okynnige personer kunna genom lagens ordalydelse blifva frestade till en sådan tolkning och våga en slik lynchning, och detta anser jag såsom en stor olägenhet. Under det de nuvarande förhållandena mellan hundegarne och den öfriga menskligheten äro synnerligen tillfredsställande, så att under min långa domareverksamhet jag icke haft att handlägga något mål, som angått skadegörelse af hund, fruktar jag att, efter det den nya lagen träd i kraft, mål ej sällan skola förekomma rörande åtal för dödande af hundar, och det skall ej alltid blifva lätt att finna, om den tilltalade bör på grund af den nya lagen betraktas såsom en mensklighetens välgörare, hvilken bör undgå straff, eller såsom en niding, hvilken skall straffas enligt 19 kap. strafflagen för uppsåtlig skadegörelse å annans egendom.

*Om skydd
mot skada af
hundskreatur.*
(Forts.)

Jag behöfver icke tillägga att om, såsom tvenne reservanter hemstält, K. Maj:ts proposition antages i oförändradt skick, detta icke gör saken bättre, utan så till vida värre, att hund, som för dressering eller annat ändamål lemnats i vård hos annan person, kunde efter den nya lagens ordalydelse dödas, när han stode bunden vid vårdarens hundkoja, om han någon gång bitit folk eller få, ty han befunne sig då icke på egarens område utan på vårdarens.

Mot det af två andra reservanter afgifna förslaget, att för skada å hemdjur hundens egare eller innehafvare skulle ansvara, får jag, ehuru mycket talar till förmån för denna åsigt, om man ser den i och för sig sjelf, erinra, att i visst fall skada, som göres af hund, skall enligt den qvarstående 8 § af 22 kap. byggningabalken gäldas af egaren ensamt, och att samma stadgande finnes i den del af 7 §, hvilken ej föreslås till upphäfvande, för så vidt skadan föröfvats af annat djur än hund. Det vore således en ny inkonsequens, om man i lagen införde bestämmelser, att skada å hemdjur i visst fall skall gäldas af egaren eller innehafvaren.

På de skäl jag anfört är det min tro, att rättstillståndet icke komme att förbättras genom den nya lagen utan tvärtom försämraras, hvadan och då jag anser det olämpligt att införa ens en sådan liten bit af hvad jag vill kalla lynchlag, som här är i fråga, yrkar jag afslag på såväl utskottets hemställan som Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Annerstedt: Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet derpå, att då Riksdagen den 18 maj 1892 skref till Kongl. Maj:t med begäran, att Kongl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till skärpta bestämmelser, åsyftande att verksamt förebygga skada å hemdjur af annans nundkreatur samt att, der sådan skada skett, egaren af det skadade djuret måtte erhålla full ersättning för skadan, beslöts denna skrivelse icke i någon hastig vändning och icke utan att kammaren, och jag förmodar äfven medkammaren, öfvertänkt, hvad denna skrivelse innebar. Det hade från vårt lands nordligaste delar försports talrika klagomål öfver det tillstånd, som der för närvarande rådde, då hundar i dessa trakter gjorde skada på kreatur af olika slag, utan att full ersättning därför kunde erhållas. Dessa skäl framhöllos med mycken styrka i kammaren och föranledde slutligen, efter återremiss och lagutskottets ytterligare behandling af saken, dertill, att Riksdagen, som fann det icke vara så lätt att åstadkomma en tillfredsställande lag i ämnet, derföre skref till Kongl. Maj:t med begäran att erhålla förslag till en lag, som afhjelpade de missförhållanden, hvaröfver man klagat. Härmed kan bemötas det skäl, som af den föregående talaren anfördes, att klagomål mot hundegare i hans hemort icke ofta

förekomma. Naturligtvis är detta ett lyckligt förhållande i denna del af landet, men otvifvelaktigt är, att samma lyckliga förhållande icke förefinnes öfverallt.

Mot detta förslag har man först och främst anmärkt, att det vore i *formellt* afseende otillfredsställande. I följd af de ändringar, som gjorts i byggningabalken genom senare tiders lagstiftningar, är detta ett förhållande, som icke är enastående med afseende på de paragrafer i denna balk, som beröras af nu förevarande förslag, utan om man granskar byggningabalken finner man, att i hvarje kapitel i denna balk den moderna lagstiftningen icke kunnat inpassas såsom en förändrad lydelse af paragraferna, utan fått formen af en fristående lag, som gör större eller mindre hål i byggningabalken. Och detta är icke underligt, ty under det i de öfriga balkarne de rättsprinciper, som äro uttalade i 1734 års lag, under den tid, som sedermera gått, i allmänhet visat sig så beskaffade, att det icke mött några svårigheter att bringa dessa principer i samklang med nu gällande tidsförhållanden, så ligger det i sakens natur, att den ekonomiska utvecklingen inom landet från 1734 till denna dag så väsentligt förändrats, att den moderna lagstiftning, som nu behöfves, från första kapitlet till det sista icke kunnat i den gamla byggningabalken inpassas. Således tror jag, att den formella anmärkning, som framstälts, icke har någon betydelse. Förrän lagstiftningsarbetet kommit derhän, att en ny byggningabalk blifvit utarbetad och till Riksdagens antagande framlagd — en tidpunkt, som jag förmodar icke vara nära förestående — kan Riksdagen efter mitt förmenande icke erhålla en i materiellt afseende förbättrad lagstiftning inom dessa områden, utan att utsätta sig för den formella anmärkning, som af den förste talaren blifvit framställd.

Hvad beträffar de *materiella* anmärkningarna mot lagen tror jag, att de af den förste talaren framlagda exemplen icke äro mycket bevisande eller att de vid tillämpningen skola visa sig medföra någon svårighet för ett rätt handhavande af lagen. Det är nämligen utan all fråga så, att den person, som tager sig för att döda annans hund, då talan mot honom väckes med yrkande om ansvar samt anspråk på skadeersättning för denna åtgärd, är nödsakad att till sitt fredande bevisa, att det verkligen varit *okynnes* hund, och erfarenheten har ådagalagt, att det är ganska svårt att åstadkomma en dylik bevisning.

Det torde derföre icke vara så farligt med denna drakoniska bestämmelse, och den, som dödar annans hund, synes böra väl betänka sig, innan han utsätter sig både för kriminellt ansvar och för skadeersättning. Är det deremot ådagalagdt och konstateradt, att hunden i fråga verkligen är »okynnes hund», d. v. s. hund, som har för vana att bita kreatur och människor, är det ingenting annat än tillämpning af en princip, som vi redan hafva uttalad i ett annat fall i byggningabalken. Går man nemligen

Om skydd mot skada af hundkreatur.

(Forts.)

Om skydd mot till följande § i 22 kap. byggningsbalken, så finner man der ett
 skada af hund- stadgående så lydande: »Hissar man hund å annans fä, och får
 kreatur. det skada; gälde fullt åter. Får hunden skada, vare det ogildt.»
 (Forts.) Häraf följer, att principen redan är i nu gällande lagstiftning
 erkänd.

Att detta förslag icke kan tillfredsställa vare sig de ifrigaste hundvänner eller de största hundfiender synes mig vara en omständighet, som talar till förmån för lagen, ty i ett ämne sådant som detta är det omöjligt att framlägga ett förslag, som skulle tillvinna sig bifall från båda de extrema partierna. Derför synes mig saken bäst ordnad genom att man *ställer kyrkan midt i byn*, så att man både skyddar kreatursegaren och å andra sidan icke ställer hundegaren rättslös. Detta förefaller mig förslaget hafva gjort, och därför vågar jag vördsamt hemställa om bifall till lagutskottets förslag.

Den lilla jemkning, som lagutskottet föreslagit i Kongl. Maj:ts proposition, synes mig — äfven om man icke är så varm vän af densamma — vara så pass oskyldig, att om det i någon mån kan bidraga att göra lagen mera begärlig för egare till hundar, kammaren bör icke utesluta detta tillägg till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Hasselrot: Jemte det jag instämmer i allt hufvudsakligt, som den siste ärade talaren anförde, skall jag bedja att få framställa yrkande om bifall till den reservation, som jag tillåtit mig foga vid betänkandet.

Såsom lagförslaget framlagdt af Kongl. Maj:t och tillstyrkt af lagutskottet lyder, innehåller sista punkten: »gör hund skada å hemdjur, skall skadan af egaren fullt gäldas». Samtliga ledamöterna af högsta domstolen, som blifvit hörda öfver förslaget, hafva gjort den anmärkning, att ersättningsskyldigheten borde omfatta jämväl innehafvare af hund. Jag tror också, att detta är nödvändigt. Vål har chefen för justitiedepartementet sagt, att innehafvare af hund, om han genom oaktsamhet eller på annat sätt är vållande till skadegörelse af hund, bör enligt allmänna rättsgrunder vara skyldig att ersätta sådant, men jag är ej säker om att tillämpningen af det föreslagna stadgandet, om detta blir lag, kommer att blifva sådan, och jag anser det vara temligen hårdt att under alla fall lägga denna ersättningsskyldighet på egaren. Det är alldeles icke ovanligt, att man lemnar bort en ung hund utan ovanor till en skogvaktare eller jägmästare för dressyr eller till en bekant för att användas på jagt. Om hunden under denna tid gör skada på får eller andra hemdjur, frågar jag, om det står i öfverensstämmelse med allmänna rättsprinciper, att egaren skall ersätta denna skada. Efter mitt förmenande är det i detta fall innehafvaren och icke egaren, som skall ersätta skadan. Om man således i sista punkten lägger till: »gör hund skada å hemdjur,

skall skadan af hundens egare eller innehafvare fullt gäldas», har man gifvit den person, som lidit skada, samma rätt till ersättning, men man har, så vidt jag förstår, rättvist fördelat skyldigheten att betala skadan.

Om skydd mot skada af hund-kreatur.
(Forts.)

Jag tillåter mig att yrka bifall till utskottets förslag med den modifikation, som jag föreslagit.

Herr Annerstedt: Det tillägg, som den siste talaren förordade, tror jag i olikhet med honom icke kunna stå väl tillsammans med den allmänna grunden för bestämmelsen om den, hvilken skall gälda skadan, ty ordet *innehafvare* går efter mitt förmenande längre än hvad äfven de, som förordat denna redaktion, rätteligen kunna vilja försvara. Det är antagligt, att man med *innehafvare* förstår detsamma, som den franska lagen uttrycker med ordet »celui qui s'en sert», d. v. s. den person som betjenar sig af djuret, och man skulle med sådan inskränkning möjligen kunna säga — liksom i »code civil» — att egaren eller »den som betjenar sig af djuret» skall svara för skadan; men ordet »innehafvare» har efter vårt språkbruk en vidsträcktare omfattning.

Med afseende å det exempel, som den förre talaren anförde, om egaren på sin egendom lemnar hunden i vård åt en skogvaktare, synes det mig alldeles icke lämpligt, att egaren därför skall vara befriad från ansvar för den skada hunden gör. Vid sådant förhållande torde den reservation, enligt hvilken innehafvaren af hunden skall gälda skadan, icke kunna anses tillfredsställande; utan önskar man några stadganden i en dylik riktning, måste man gifva vidlyftigare bestämmelser än i reservationen förekommer.

Mot redaktionen af stadgandet enligt dess lydelse i reservationen förekommer också, enligt mitt förmenande, den betänkligheten, att redan i lagutskottet visade sig olika meningar om betydelsen af uttrycket, att skadan skall af *egaren eller innehafvaren* fullt gäldas. Det fans ledamöter i utskottet, som ansågo, att derigenom solidarisk ansvarighet af innehafvaren och egaren skulle stadgas, hvilket dock enligt min uppfattning icke blir fallet. Redaktionen af stadgandet torde följaktligen icke vara fullt tydlig, och man kan icke vara viss på, huru dess tillämpning vid domstolarna skulle komma att gestalta sig. Äfven af detta skäl vågar jag hemställa, att kammaren ville antaga lagen sådan utskottet föreslagit den.

Herr Larsson, Liss Olof: Den ärade talare, som först hade ordet i denna fråga, förklarade under beklagande, att lagen skulle blifva så *oskön*, om man antog det föreliggande förslaget. Men jag hemställer: är det verkligen möjligt att skrifva en *skön*

Om skydd mot
skada af hund-
kreatur.

(Forts).

lag, då man skall skriva en lag om okynnes hund? Man kan icke skriva något riktigt skönt i en sådan sak, förefaller det mig. Han sade vidare, att lagen skulle vara så farlig för hundarne eller deras egare, hvarpå såsom exempel anfördes, att om en person nattetid bröte sig in i en annans trädgård och der blefve nafsad — såsom talaren uttryckte sig — i benet af en hund, som der hölle vakt, skulle han, som sålunda i en annans trädgård nattetid blifvit nafsad eller biten, om han dagen derpå mötte hunden på bygatan, vara berättigad att skjuta ihjel honom. Tror verkligen den ärade talaren, att den, som nattetid bryter sig in i annans trädgård, skulle gå och säga: jag bröt mig in i hans trädgård i natt och blef biten af hunden, och därför anser jag mig berättigad att skjuta hunden. Jag tror icke, att man behöfver befara något sådant, ty den som oloffigen varit inne i en annans trädgård nattetid, äfven om han blifvit biten af en hund, han omtalar icke dagen derefter, att han fått kläderna sönderrifna eller blifvit biten af den hund som der höll vakt.

Han sade, att inom den domsaga, som blifvit honom anförtrodd, hade icke några klagomål förekommit angående okynnes hund. Det är möjligt, att något sådant icke förekommit vid tinget, men att sådana klagomål förefinnas, det känner jag mycket väl till, och mycket bitter klagan öfver den skada, som sådana hundar göra. Der har man sina får på bete under sommaren och släpper ut dem på våren, och så få de ofta gå utan tillsyn hela sommaren, men det händer ofta att, när man skall taga upp dem, en del af fåren befinnas ihjelrifna af i skogen kringstrykande okynnes hund. Det händer också, att de komma hem sargade, och då ser man nog, hvad de varit ute för, men man skickar icke vittnen med fåren, när man släpper ut dem på sommarbete, utan de gå på egen hand, och så kommer man icke åt hundens egare med ersättningsanspråk. Det går väl an, om egaren till en sådan hund är en välvillig menniska och har några tillgångar att betala med, ty då betalar han väl i allmänhet godvilligt, men man har flera exempel på att det finnes sådana hundegare, som icke hafva någon som helst tillgång och ingen som helst vilja att betala, och hvad hjälper det då att åtala en sådan för att hans hund bitit ihjel eller skadat hemdjur. Det finnes ingenting att taga af honom, och därför går han helt och hållet fri, om man icke får rättighet att, när hans hund gör sådant ohägn, skjuta ihjel hunden och på så sätt skydda sig för ytterligare skada af det hundkreaturet.

Jag hade för min del helst önskat ett bifall till Kongl. Maj:ts proposition oförändrad. Den förändring som utskottet gjort genom att tillägga orden *eller annan som har hunden i vård* synes mig mig mindre lämplig. Ty det kan hända, att egaren till hunden har tillgångar att betala med, men att den som har hunden i sin vård har ingenting. Mig synes enklast och rätt-

visast, att den, som lemnar ut en hund i annans vård, gör upp med denne, att han skall ansvara för hunden under den tid han har den i sin vård. Det blefve då en sak mellan dem, och den som lidit skadan hade rätt att vända sig till hundens egare. Sedan finge egaren vända sig till den, som icke vårdat hunden bättre. Derför vågar jag för min del hemställa om bifall till Kongl. Maj:ts proposition oförändrad i förevarande ämne. Det är helt naturligt, att jag i händelse af votering vid valet mellan utskottets förslag eller rent afslag helst tager utskottets förslag, men ännu hellre skulle jag se, att Kongl.* Maj:ts proposition bifölles oförändrad, hvarigenom man också bäst visste, hvem man skulle vända sig till, då man lidit skada af sådan hund.

Om skydd mot skada af hund-kreatur.
(Forts.)

Jag anhåller därför om bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Hasselrot: Några ord till svar å de anmärkningar, som lagsutskottets ärade ordförande gjorde mot den af mig framställda reservationen.

Det är visserligen sant, att i utskottet talades med tvekan om, huru man skulle tolka den af mig föreslagna bestämmelsen. Man fann icke bestämdt uttaladt, om ansvaret för skadegörelse af hund å hemdjur skulle ligga å egaren eller innehafvaren eller om möjligen båda skulle vara solidariska, men då man gör den ändring, som äfven utskottet föreslagit i afseende på den förra punkten af ifrågavarande lag, der det talas om att okynnes hund må dödas på område, hvaröfver egaren eller den hunden i vård hafver ej eger förfoga, tror jag, att lagen derigenom lemnar tillräckligt tydlig ledning för tolkningen af den sista punkten, och om också, med en motsatt åsigt, tvekan skulle kunna ega rum, så att i något fall afgörandet icke vore lätt, huruvida egaren eller innehafvaren skall dömas att betala skadeersättning, anser jag detta vara mindre olyckligt och skadligt än den ovillkorliga bestämmelsen, att egaren i alla fall skall stå för skadan. Om ett barn gör skada, äro föräldrarne icke skyldige att ersätta denna, då de icke låtit någon försummelse komma sig till last; men om en hund, som jag lemnar bort till vård af annan person, gör skada, skall jag vara skyldig att betala den. Detta strider, som förut är sagdt, mot den vanliga principen för skadeståndsbedömande.

Jag tror således att vill man vinna något, bör man icke gå för långt, och skall kyrkan, såsom lagsutskottets ordförande sade, ställas midt i byn, bör ock ersättningsskyldighet åläggas båda dessa personer, innehafvaren och egaren.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på nu förevarande utlåtande yrkats: 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o af herr *Hasselrot*, bifall till samma hemställan med den ändring, att sista stycket i den föreslagna lagen

*Om skydd mot skada af hund-
kreatur.* erhöle följande lydelse: »gör hund skada å hemdjur, skall skadan af hundens egare eller innehafvare fullt gäldas»; 3:o af herr Larsson, Liss Olof, bifall till Kongl. Maj:ts proposition i ämnet; och 4:o) afslag å utskottets hemställan.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jemlikt dessa fyra yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, hvarefter herr talmannen hemställde, huruvida kammaren ville antaga yrkandet om afslag till kontraposition i den förestående voteringen; och förklarade herr talmannen sig finna denna hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Då emellertid jemväl härom äskades votering, upptog herr talmannen hvarterda af de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma såsom kontraposition i voteringen om kontraposition för hufvudvoteringen, samt förklarade sig anse de härå afgifna svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för deras mening, som ville till ifrågasvarande kontraposition antaga bifall till Kongl. Maj:ts proposition i ämnet.

Till följd häraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att vid blifvande votering om bifall till lagutskottets i utlåtandet n:o 22 gjorda hemställan kontrapositionen skall innehålla afslag å utskottets hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har såsom kontraposition vid nämnda votering antagits bifall till Kongl. Maj:ts proposition i ämnet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 41;

Nej — 38.

Härefter uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 50;

Nej — 30.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 9 och 11 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 18, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående prestedens utby- *Prestedens ut-
byttande mot ett
löfte.*
tande mot ett löfte.

Herr Ölander: Såsom kan synas af utskottets betänkande, har jag anmält min reservation emot detsamma. Jag har nemligen ansett, att utskottet bort tillstyrka afslag å den kongl. propositionen.

Det är visserligen sant, att den är föranledd af en skrifvelse ifrån Riksdagen, men jag vet också, att denna skrifvelse af Första Kammaren antogs med mycket liten pluralitet. Jag röstade då emot skrifvelseförslaget, och jag står ännu på samma ståndpunkt. Jag kan nemligen icke riktigt inse betydelsen af de skäl, som blifvit åberopade för prestedens afskaffande, om man ens kan säga, att några verkliga skäl alls blifvit därför anförda.

Uti den skrifvelse, hvori denna lagförändring begärdes, heter det endast: »enär, med afseende å hvad som förekommit i frågan om afskaffande af embetseder, något hinder för prestedens utbyttande emot ett löfte, icke torde från statens sida möta, och hvad som vid senaste kyrkomöte anförts för prestedens afskaffande syntes utvisa, att edens bibehållande från kyrkans sida icke heller borde fordras», etc. Af dessa skäl, som dock i sjelfva

*Prestedens ut
bytande mot ett
löfte.
(Forts.)* verket blott utgöras af suppositioner, blir man emellertid icke fullt klok på den egentliga anledningen till den ifrågasatta lagförändringen. Men af den diskussion, som fördes i Riksdagen vid det tillfälle då skrifvelsen beslöts, kan man dock inhemta ett och annat af de motiv, som synas hafva varit afgörande för dem, som då yrkade nämnda eds afskaffande.

En omständighet i sådant afseende, som då af flere talare framhölls, var att eden, eller ed i allmänhet, skulle vara stridande mot Guds ord och emot hvad vår frälsare i sin s. k. bergspredikan uttalat, äfvensom att i hvad fall som helst eden icke vore i Guds ord påbjuden.

Jag är olärd i teologiska frågor och vågar mig icke in på någon vederläggning af dessa påståenden. Det kan ju hända, att de äro sanna, men i så fall — det vågar jag åtminstone, endast ledd af sunda förnuftet, påstå — i så fall borde också *alla* eder afskaffas. Hvarför skall då vittneseden, hvarför skall stämmingsmännaeden, hvarför skall godemanseden, med ett ord, hvarför skola alla öfriga i lag stadgade löfteseder bibehållas, om de äro stridande emot religionen och Guds heliga ord. Då emellertid hvarken regering eller Riksdag ifrågasatt nu nämnda löfteseders borttagande, måste dessa båda statsmagter anses hafva medgifvit, att ed icke är i Guds ord förbjuden. Och de kunna väl icke vara så inkonsekventa, att de vid sådant förhållande vilja åberopa ett dylikt förbud såsom skäl för prestedens afskaffande.

Man har sagt, att ett löfte skulle vara lika förbindande som en ed. Ja, det kan ju hända att så är, men af vissa omständigheter att döma uppfattas det dock icke alltid så. Hvarför har man t. ex. icke, då åtskilliga andra embetseder afskaffades, äfven borttagit domareeden? Nej, har man menat, denna ed är för vigtig; domarens kall är alltför ansvarsfullt; de frestelser, för hvilka han är utsatt, äro alltför lockande, den omutliga rättrådighet, som han bör iakttaga, är alltför oeftergiftig, och målet för hans verksamhet, nemligen rättvisa åt alla och likhet inför lagen, är alltför högt, alltför mycket ingripande i lifvets alla förhållanden och i vilkoren för allmän och enskild säkerhet, för att innehafvaren af ett sådant vigtigt embete skall kunna få tillträda detsamma utan att dessförinnan hafva med högtidlig ed förbundit sig att samvetsgrant uppfylla de ansvarsfulla förpligtelser, som dermed äro förenade.

Man har sålunda åtminstone härvidlag ansett en ed vara något mera än ett löfte allenast. Men om så är, hvarför då borttaga presten? Är prestens kall mindre viktigt än domarens? Är hans värf mindre ansvarsfullt, och målet med detsamma mindre betydelsefullt? Ingalunda! En människas kraft räcker knappt till att fylla det värfvet och uppnå det målet, och säkerligen behövas alla de eggelser och all den känsla af ansvar,

som eden kan förläna, för att en prestman icke skall vackla eller undandraga sig den börda, som han åtagit sig att bära.

*Prestedens ut-
byttande mot ett
löfte.*

(Forts.)

Man har vidare sagt och såsom skäl för edens borttagande åberopat, att samvetsbetänkligheter kunna hos presten förefinnas emot eden och att man icke bör tvinga honom till något, som hans samvete förbjuder. Hvilka betänkligheter menar man då härmed? Ty betänkligheter kunna finnas af två slag.

Det ena slaget består i tvifvel om det berättigade i eden. Jag har nyss påvisat, att staten sjelf, som i sina lagar påbjuder edgång, härigenom måste anses hafva förklaradt, att den för sin del anser ed tillåten. Men detta kan måhända icke tillfredsställa den unge prestmannen, då han, genomträngd af och kanske missförstående de af vår frälsare uttalade, så mycket omtvistade orden: »I skolen alls icke svärja», framträder för att, med handen på den heliga skrift, aflägga en ed, som han anser vara deri förbjuden. Derpå vill jag då svara, att hyser prestmannen dylika betänkligheter, då är han icke lämplig att vara den svenska statskyrkans tjenare.

Den svenska kyrkan är blott en form af den svenska staten. Den, som är den svenska kyrkans tjenare, är också anställd i den svenska statens tjänst och måste lyda och respektera dess lagar. Men dessa lagar stadga edgång i mångfaldiga former. Om nu presten hyser betänkligheter emot dessa i lagen stadgade eder, om *han* — religionsläraren och själasörjaren — icke anser dem tillåtna, huru skall man då kunna begära, att andra skola respektera dem. Om det medgifves *honom* att för *sina* samvetsbetänkligheters skull undandraga sig den ed, som nu är honom påbjuden, huru skola då andra kunna tvingas att underkasta sig de eder, som lagen påbjuder dem. Om presten sjelf anser eden stridande emot Guds ord, huru skall han då kunna lemna andra den undervisning om edens vigt och betydelse, som i vissa fall åligger honom.

Vi hafva en annan ed, som heter vittnesed. Den är ock en löftesed och dertill den viktigaste af alla eder i praktiskt hänseende. Den är det mest ingripande momentet i vår bevisnings-teori. Men, mine herrar, denna ed börjar mer och mer förlora sin betydelse, och hvad är orsaken dertill? Jo, just det tvifvel, som blifvit väckt om eds tillåtlighet genom detta oupphörliga tummande på ederna, detta borttagande af den ena eden efter den andra och de i sammanhang dermed uttalade förkastelsedomar öfver edgång i allmänhet. Detta tvifvel, måhända också i förening med en slappnande moral, har så småningom afklädt vittneseden dess heliga skrud och rubbat föreställningen om det straff, som bör drabba menedaren. Hvilka vådor häraf kunde blifva en följd, torde vara lätt att inse, då man betänker, att en människas väl och ve, hennes timliga välfärd och hennes egendom, ja, hennes lif kunna vara beroende på vittnesedens helgd. Domaren måste därför ofta hänvisa det om vittnesedens betydelse okunniga och

*Prestedens ut-
bytande mot ett
löfte.*
(Forts.)

i tron på dess helgd vacklande vittnet till dess själasörjare för att af honom undervisas om edens vigt och varnas för mened. Men hur skall väl denne själasörjare, som sjelf måhända anser eden förkastlig, kunna meddela dylik undervisning? Hur skall han kunna i vittnet ingjuta *den* aktning för eden, som han sjelf icke känner, eller gifva åt eden den helgd, som han icke sjelf kan tillerkänna densamma. I sanning! Om presten hyser sådana betänkligheter, är han icke lämplig att vara anställd i den svenska statskyrkans tjänst, ty han kan då icke uppfylla de fordringar, som staten ställer på honom. Det andra slaget af betänkligheter består deri, att presten skulle anse sig icke kunna uppfylla de förbindelser, hvartill eden förpligtar honom. Jag vill gerna medgifva, att det nu gällande edsformuläret kunde erfordra en omredigering, så att de stränga fordringar, som detsamma innehåller, något modifierades. Men, mine herrar, jag kan i alla fall icke finna, att edsformuläret äfven i sin nuvarande form innehåller något, som icke en samvetsgrann Herrans tjenare bör iakttaga. Enligt detsamma skall han vid Gud och hans heliga evangelium lofva och svärja, att han »städse vill förblifva vid den rena evangeliska läran, sådan den, grundad i Guds heliga ord, det gamla och nya testamentets skrifter, genom den oförändrade augsburgska bekännelsen samt Upsala mötes beslut af år 1593 antagen och förklarad är, så att jag hvarken uppenbarligen förkunna och utsprider eller hemligen främjar deremot stridande läror».

Nu har man sagt, att en menniska aldrig kan förbinda sig att städse *vilja* något, att för all framtid förblifva vid en viss åsigt. Jag medgifver att ordet »vill» är en mindre lyckad redaktion. Men det kan väl icke finnas någon, åtminstone icke någon prest, som icke ändock väl inser den verkliga andemeningen med och den rätta innebörden af denna förbindelse. Den kan ju icke innebära något annat än att presten, *så länge han innehar sitt embete*, skall bekänna den rena evangeliska läran och icke förkunna andra deremot stridande läror. Jag är icke så otidsenlig — för att begagna ett slagord, som ofta användes om dessa så mycket kritiserade eder — att jag icke inser, att åsigtter kunna vexla äfven i fråga om den religiösa tron, men jag är nog otidsenlig att tro, att det är en prestmans ovilkorliga pligt, så länge han ännu innehar prestembetet, att icke bekänna någon annan lära, än den han åtagit sig att förkunna, och att, om hans tro på denna rubbas, då afgå ifrån embetet. Det kan väl icke vara meningen med prestedens borttagande, att presten skall vara berättigad att förkunna andra läror än den rena evangeliska, sådan den finnes i detta edsformulär angifven; och han kan väl icke förkunna den, om han icke tror på den.

Hvad åter angår den senare delen af edsformuläret, finnes väl der någonting, som icke en prest bör och kan uppfylla? Skall han icke »efterleva kyrkans lag och gällande stadgar», skall

han ej »vara sina förmän lydig»? skall han icke »bära kristlig omvårdnad om de värnlösa, fattiga och sjuka»? I sanning, jag finner här icke en enda föreskrift, som han eger att undandraga sig.

*Prestedens ut-
bytande mot
ett löfte.*

(Forts.)

Dessutom är det ju föreslaget, att denna ed skall utbytas mot ett löfte. Detta löfte skall väl också innehålla förpligtelser af ungefär enahanda beskaffenhet som eden. Antingen håller nu prestmannen detta löfte lika heligt som en ed, och då kan han väl icke hysa några betänkligheter att aflägga eden, eller också anser han löftet mindre betydelsefullt och dess uppfyllande mindre oefftergiftigt, och då . . . ja, då synes det mig, som om eden vore nödvändig.

Då jag sålunda icke kan finna några giltiga skäl för prestedens afskaffande, men många för dess bibehållande, vågar jag, herr talman, yrka afslag på utskottets betänkande och således äfven på den kongl. propositionen.

Herr Claëson: Den föregående talaren byggde hvad han yttrade emot lagutskottets betänkande på det antagande, att lagutskottet ansåge alla eder vara syndiga och att de därför skulle borttagas. Hade han följt med diskussionen inom lagutskottet, hade han bemärkt, att utskottet på det kraftigaste betonade, att på den nämnda grunden kan icke presten borttagas. Det fans så vidt jag vet, inom hela lagutskottet blott en ledamot, som ville uppställa den grunden, och den förkastades af lagutskottets öfriga medlemmar. Deremot ansåg lagutskottet och jag i likhet med majoriteten, att då det finnes ganska många aktningssjudande män, som finna löftesederna svåra och motbjudande, är det vår pligt såsom lagstiftare att se till, att icke dessa eder bibehållas i sådana fall, der de utan olägenhet kunna undvaras. För min del hyser jag den föreställning, att presten just är en sådan ed, åtminstone när det, såsom nu, ej är fråga om att helt och hållet borttaga den, utan blott att ersätta den med ett högtidligt löfte, som jag särskildt tror, att presterna skola anse lika förbindande som en ed. Man kan då säga: hvarför kan man icke så gerna låta honom gå ed som löfte, om dessa äro lika förbindande? Det har emellertid visat sig, att många hafva motvilja att gå den eden. Jag vet exempel på män, som känt sig kallade att blifva prester, men i årtal afhållit sig från att låta sig invigas till prestembetet, emedan de funnit presten så svår att aflägga. Jag tror att ingen nytta är att vinna genom att bibehålla denna ed i stället för ett löfte, som mången hellre vill afgifva, men att deremot skada sker, om man genom edens bibehållande afskräcker en eller annan för prestkallet väl begäfvad från att välja det kallet.

Man har jemfört denna ed med domareeden. För min del anser jag, att domareeden är lätt att gå, hvaremot jag icke, i likhet med den föregående talaren, kan finna, att detta är händel-

Prestedens ut-
bytande mot
ett löfte.
(Forts.)

sen med presten, ty af de eder, jag har läst, synes presten mig vara den svåraste att hålla. Vi må tänka aldrig så högt om vårt presterskap, så måste vi dock säga, att det finnes ofantligt godt om sådana, som nått mycket litet på vägen till det ideal, som presten uppställer. Då tror jag att det icke är godt för dem att tänka, att de hafva förbundit sig med en edsformel, som af mången anses så svår.

Den föregående talarens konklusion, att vittneseden skulle förlora i kraft om vi borttaga presten, förstår jag icke. Att en prest, som icke gått presten, utan blott afgifvit ett löfte, skulle hafva svårt att främmana ett vittne, som skall gå vittnesed, för mened och att framhålla edens vigt och vådan af mened, kan jag omöjligen fatta.

Det förefaller mig dessutom besynnerligt, att då Första Kammaren redan en gång antagit detta förslag, låt vara med en knapp majoritet, på enskild motionärs förslag, denna kammare nu skulle förkasta det, sedan frågan kommit i Kongl. Maj:ts hand och Kongl. Maj:t låtit en kyrkolagskomité behandla densamma, och hört såväl domkapitlen, af hvilka de flesta tillstyrkt bifall till förslaget, som högsta domstolen, der icke en enda röst höjdes för att det skulle innebära våda att antaga förslaget.

På dessa grunder har jag icke ansett mig inom utskottet kunna motsätta mig Kongl. Maj:ts förslag och tror fortfarande, att vi göra klokt och rätt i att bifalla utskottets betänkande.

Herr Fehrman: Då jag icke har mig bekant, att presten på något sätt varit vår kyrka till skada, kan jag icke se, att det finnes något skäl att borttaga den. Man har sagt, såsom en talare påpekade, att ed skulle vara rent af synd, och vore den det, skulle detta vara ett tillräckligt skäl för dess borttagande. Detta är likväl någonting, som först måste bevisas, men ett sådant bevis får icke föras med *lösryckta* bibelställen, ty *lösryckta* bibelställen bevisa ingenting.

Jag skall noga akta mig för att trötta kammaren med att ingå i någon utredning af denna sak, men så mycket ber jag dock få erinra om, att för Luther eden står icke såsom en synd, utan som en gudstjänst, som kan lända Gud till ära och nästan till nytta. Man har också sagt, att det vore orimligt att gå ed på icke blott hvad man *vill*, utan också på hvad man *skall*. Så vidt jag förstår, kan denna invändning gälla lika väl ett löfte som en ed. Det är väl lika orimligt att gifva löfte om icke blott hvad man *vill*, utan äfven hvad man *skall*. Kan man icke göra det ena, kan man icke heller göra det andra. Hvad beträffar det orimliga i att gå ed eller gifva ett löfte med afseende på icke blott hvad man *vill*, utan också på hvad man *skall*, vore det, efter allt hvad jag kan förstå, alldeles meningslöst att gå ed på hvad man *vill*. Det är ju uppenbarligen icke fråga om hvad

ordinanden vid ordinationstillfället *vill*, utan om hvad han sedan under embetsutöfningen *skall*. Vid ordinationstillfället vill han kanske. Ett år efter vill han icke. Har han då icke gjort något uttalande vare sig genom ed eller löfte, med afseende på annat än hvad han *vill*, så är han ju på intet sätt bunden i fråga om hvad han *skall*.

*Prestedens ut-
bytande mot
ett löfte.
(Forts.)*

Man har också sagt, att det är förskräckligt att skola gå ed på någonting, som man icke kan uppfylla. Ja, det erkänner jag vara förskräckligt, och jag vill till och med gå ännu längre och säga, att det är rent af hädelse att gå ed på det, som man vet sig icke kunna uppfylla, om man nemligen ställer sig på en abstrakt logisk ståndpunkt, i det att man endast ser efter hvad man sjelf förmår. Men annorlunda blir det, om man ställer sig på evangelisk ståndpunkt, evangelium, i hvilket bjudes förlåtelse för hvad som brister och kraft att fullgöra det man åtagit sig. Ställer jag mig på en sådan ståndpunkt, kan jag med glädje och frimodighet gå ed eller gifva löfte, äfven om jag vet, att jag icke af egen kraft kan fullborda hvad jag åtagit mig, och det därför att jag vet mig icke vara lemnad åt mig sjelf, utan hafva att påräkna förlåtelse och bistånd ifrån högre håll.

Det har också blifvit sagdt, att ett skäl till edens borttagande skulle ligga deri, att många unge män finna sig af samvetsbetänkligheter hindrade att aflägga eden. Den saken tror jag, för min del, icke hjälpas derigenom att man borttager eden, utan derigenom att sådana unge män låta förhjälpa sig till en bättre insigt beträffande edens betydelse och sakens beskaffenhet. Är det det som hindrar, att de för samvetsbetänkligheter icke kunna gå eden, då tillåter jag mig fråga: kunna vare sig kyrkan eller vårt folk vara betjenade med prester, som känna sig i sina samveten mindre förpligtade och därför vilja slippa att gå ed, utan hellre stanna vid ett löfte? Jag kan för öfrigt icke förstå den tankegång, som tillstädjer afgifvande af ett löfte, men icke tillstädjer gåendet af en ed. Löftet är, enligt min uppfattning, lika förbindande som en ed. Det är lika illa att bryta ett löfte som att bryta en ed. Rent objektivt sedt äro ed och löfte detsamma. Då kan man fråga, om ed och löfte äro detsamma, hvarför kan man då icke tillmötesgå den önskan, som af så många uttalats, att eden utbytes mot ett löfte? Jo, af det enkla skälet, att saken äfven har en annan sida. Den har icke blott en objektiv utan äfven en subjektiv. Och då är det just edens stora viktiga betydelse att på det kraftigaste och högtidligaste sätt, som är möjligt, ställa fram förpligtelserna för ordinanden. Om man aldrig haft någon ed vid ordinationen — ja då skulle man kanske nu också kunna till nödtorft hjälpa sig den förutan. Men nu är det ett faktum, att man haft och har den. Tager man då bort den, så gifver man saken för prestens medvetande ett utseende, liksom man ville förminska hans förpligtelse. Detta är icke att bereda

*Prestedens ut-
bytande mot
ett löfte.*
(Forts.)

honom en förmån. Det är fastmer att beröfva honom förmånen af att hafva någonting, nemligen eden, som på det kraftigaste sätt ställer för honom hans förpligtelser, och man beröfvar församlingen en garanti, visserligen icke någon absolut garanti, men ändå en garanti för att presten skall betjena den som sig vederbör.

Jag kan, för min del, icke vara med om en åtgärd, som skulle förminska svenska kyrkans, jag vill icke säga rättigheter, utan jag vill se saken ur en i någon mån annan synpunkt och säga: hennes skyldighet att göra allt hvad göras kan, för att hennes tjenare må vara vårt folk till den tjänst i religiöst-moraliskt afseende, som de äro kallade till.

Jag yrkar afslag på utskottets hemställan.

Herr Casparsson: Jag ber att i kammarens och särskildt i två föregående talares minne få återföra, att för 10 eller 11 år sedan inlemnades till Kongl. Maj:t en petition om prestedens afskaffande; den var undertecknad af 1,400 lärare och prester i svenska kyrkan och nära 200 teologie studerande. Kongl. Maj:t remitterade frågan till domkapitlen, till Stockholms stads konsistorium och till hofkonsistorium. Af dessa myndigheter var det endast tre, som afstyrkte hvarje åtgärd, nemligen domkapitlen i Lund, Linköping och Kalmar. Göteborgs domkapitel ansåg, att edsförpligtelsen borde bibehållas, men ansåg sig icke ega befo-genhet att yttra sig om bekräftelseorden. 4 domkapitel ansågo, att eden borde bibehållas men bekräftelseorden borttagas eller förmildras; 6 myndigheter yttrade sig för totalt borttagande af eden och dess ersättande med ett löfte.

Vid sista kyrkomötet förevar frågan på grund af enskild motion. Kyrkolagsutskottet afstyrkte motionen och kyrkomötet afslog den med såsom jag vill minnas 31 röster mot 24, d. v. s. med 7 rösters pluralitet, men motivet för afslag var, att det ansåg en ed innebära större garantier än ett löfte. 1868 års kyrkomöte afslog frågan af den orsak, att det ansåg en ed och ett löfte vara precis detsamma; således kommo 1868 och 1888 års kyrkomöten från alldeles motsatta premisser till enahanda konklusion.

Jag skall icke upptaga frågan om edens berättigande i allmänhet; de, som försvara eden hemta hufvudsakligen sina argument ur gamla testamentet, de som förkasta den hemta sina argument ur det nya. För min enskilda del anser jag, ehuru jag är varmt intresserad för en inskränkning i edernas användande, att edgång i och för sig icke är förkastlig, men beträffande dessa embetseder, hvarom nu är fråga, och öfver hufvud taget de politiska ederna tror jag, att man för dem skall förgäfvos söka någon grund vare sig i nya eller gamla testamentet. Deras ursprung är helt annat. Edsinstitutionen var nemligen fullständigt utbildad i det till tre verldsdelar sig sträckande romerska riket; och då kristendomen blef statsreligion, begagnade man sig

i dessa råa tider af denna institution för att gifva helgd åt ingångna fördrag och skipa rätt mellan tvistande parter. Deremot har ed på bekännelsen, såvidt jag vet, icke förekommit inom den första kristna kyrkan. Och man vet med bestämdhet, att flere af kyrkofäderna — jag skulle kunna uppräknat åtskilliga men vill icke dermed upptaga tiden — varit principiellt mot hvarje edgång just på grund af orden i Matthei 5:te kap. Den romersk-katolska kyrkan åter behöfde icke denna ed; den hade ett helt annat sätt att behandla afvikande meningar. Såvidt jag kunnat sätta mig in i förhållandena, har ed på bekännelsen eller presteden tillkommit först vid reformationstiden, men bekräftelseorden hade att börja med en helt annan valör. Efter religionsfreden i Augsburg infördes en bekräftelse gällande lika för katoliker och protestanter. Den lydde så: »så sant mig Gud hjelpe och hans heliga ord». I svenska kyrkan fans ännu i 1571 års kyrkoordning ett löfte så lydande: »allt detta vill jag med Guds nåd och hjälp gerna göra». Bekräftelseorden i deras nuvarande form hafva, såvidt jag känner, inkommit först på 1590-talet under eller strax efter de liturgiska stridigheterna. Man har tvistat om den rätta betydelsen och förståendet af dessa ord. Somliga hafva velat förmena, att de vore blott en optativus. Jag tror, att det kan hafva sitt intresse att veta, huru just den tid, som införde dessa bekräftelseord, uppfattade dem. I det fallet har man en förklaring, utgifven på 1590-talet af Stockholms stads konsistorium och hvilken förkärning återfinnes nära 200 år derefter uti en 1784 tryckt upplaga af svenska psalmboken. Denna förklaring lyder sålunda — jag ber på förhand om ursäkt, i fall någon skulle stöta sig på uttrycken; de äro verkligen härresande —: »om jag icke håller hvad jag lofvat och tillsagt hafver, så ville Du såsom en rättfärdig, hämnande Gud och domare synliga straffa och hämnas sådan falskhet, lögn och bedrägeri uppå mig här timmeliga och der evinnerliga; och vill, att Du aldrig blifver mig nådig utan viker ifrån mig med alla dina barmhertighet och öfvergifver mig med all hjälp och tröst i all nöd, timmeliga och evinnerliga, vill ock med allom ogudaktigom och fördömdom höra djefvulen till med lif och själ» o. s. v. i samma stil. Det är eu exekrationsformel i sin hemskaste gestalt, och jag tror, att man till och med i hedendomens edsväsende skall förgäfvnes söka ett motstycke. Motivet var naturligtvis omsorg om *den rena läran*; den katolska kyrkan uppstälde alternativt: den rena läran eller kätarebålet; den protestantiska uppstälde — efter denna afgifna förklaring: den rena läran eller helvetets eld. Sätten voro olika, men anden är densamma, ehuru man får medgifva, att den katolska kyrkan uppfattade metoden mera praktiskt. Den katolska kyrkan har, som man vet, städse strängt hållit på den rena läran och på bekännelsens enhet, men den har dock på samma gång hyllat och haft blick för utvecklingens lug. Till den fasta, kom-

*Prestedens ut-
bytande mot
ett löfte.
(Forts.)*

*Prestedoms ut-
bytande mot
ett löfte.*
(Forts.)

pakta, medeltida dogmbyggnaden har hon tid efter annan fogat nya annex, och vi hafva i våra dagar haft tillfälle bevittna, huru hon midt i ansigtet på det skeptiska 19:de århundradet kastat ofelbarhetsdogmen. Man må förvåna sig deröfver och skaka på hufvudet, men säkert är, att en kyrka, som vågar sådant, är icke svag, hon känner sin styrka och vet hvad hennes bekännare kunna tåla. Den protestantiska kyrkan åter har stannat på samma ståndpunkt som hon intog för 300 år sedan. Det är dock ett beaktansvärdt faktum, mine herrar, att ingen enda kristen nation, som icke före utgången af det 16:de århundradet omfattat reformationens principer, har sedermera någonsin gjort det. Sedan den tiden ha hela katolska samfund affallit i otro, men hafva återgått till den katolska kyrkan, men intet enda har öfvergått till protestantismen. Jag skall icke fördrista mig att söka utleta orsakerna härtill; jag vill blott framställa en ödmjuk fråga: männe icke presten har någon andel i detta stillastående inom den protestantiska kyrkan? Har den icke för många samvetsöm lärare och prest utgjort ett hinder att försöka utgrunda det uppenbarade ordets många ännu måhända utforskade djup? Har icke mången samvetsöm lärare erfarit samma känsla som vår store häfdatecknare, då han utbrister: »dessa symboliska böcker, som jag svor att tro och hålla, gifva mig ännu en rysning öfver ryggen», och har icke denna rysning hos ett samvetsömt sinne någon andel i detta stillastående? Jag tillåter mig icke att döma; jag gör blott en förfrågan. Jag medgifver villigt, att enhet i bekännelsen är en eftersträfvansvärd sak, men den får icke genomdrivas på bekostnad af det kyrkliga lifvet. Hvad vittnar den om, denna oupphörligt tilltagande sektbildning inom den protestantiska och icke minst inom den svenska kyrkan? Visar den icke, att de kyrkliga formerna äro för trånge? Det fordras sannerligen ingen profetisk blick för att förutse, att det stundar hårda och pröfvande tider för den kristna kyrkan. Och striden kommer icke att stå mellan den eller den kristna bekännelsen, mellan den eller den kristna kyrkan — jag tror menskligheten haft nog af dessa teologiska tvister — utan striden kommer att stå mellan *tro* och *otro*, mellan *kristendom* och *hedendom*. Jag vill då fråga: har vår kyrka råd att försaka några af de krafter, som vilja erbjuda sig till hennes tjänst? Har den råd att undvara dessa unge män, som icke begära bättre än att få kämpa kyrkans strider, men som rygga tillbaka för den pantförskrifning, den nuvarande eden innebär? För min del tror jag icke på den frälsande kraften hos någon *edsförpligtelse*, afgifven af svaga, syndiga menniskor, men jag tror på *löftet* af honom, som är vägen, sanningen och lifvet, att mörkrets makter icke skola varda hans kyrka öfvermäktiga. Derfor anser jag, att presten är öfverflödig och såsom varande öfverflödig bör den borttagas. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Pettersson, Carl: Så många och efter som jag *Prestedens ut-
bytande mot
ett löfte.*
tycker öfvertygande skäl hafva här framstälts för prestedens bibehållande, att jag kan inskränka mig till den allra största korthet. *(Forts.)*

Jag tror man fäster ett ganska origtigt begrepp vid eden, i fall man anser den vara en sjelfförbannelse, såsom vi hörde, att en kyrklig auktoritet utlade saken, efter hvad den siste talaren anförde. Jag är snarare böjd för att instämna med en annan föregående talare, som citerade Luthers ord, att »eden är en ganska skön gudstjenst», äfvensom med en utmärkt, för icke länge sedan hädangången lärare i svenska församlingen, hvilken en gång lär hafva sagt, att eden är en »kraftkälla».

Här har nu framstälts betydelsen af och skilnaden mellan en ed och ett löfte. Nå väl, ett löfte har ju följande början: jag lofvar, att jag skall det och det uträtta. Jag skulle då vilja fråga: ho är du som lofvar, hvad är din magt, din vishet och din duglighet? Du har icke magt öfver din framtid, icke öfver en dag, icke en timme en gång. Du vet icke, om det du lofvar kommer att uppfyllas, och ändå lofvar du. Men jag hemställer: kommer icke saken att få icke blott ett annat utseende utan ett annat innehåll, om jag lofvar »vid Gud och hans heliga evangelium?» Hvad skall nu detta innebära? En förbannelse kan det icke vara! Gud är visserligen helig och rättfärdig men tillika en nådig och barmhertig Gud, han är en Gud som hör hvad jag säger, som, i fall jag afsigtligt bryter mot den heliga ed jag afgifvit, kommer att derför i sinom tid straffa mig på ett eller annat sätt. Men han är tillika en nådig och barmhertig Gud, hvars hjälp jag kan få anlita, en Gud som skall styrka mig i all svaghet och nöd, som jag får lida i mitt embete. På denne Gud tröstar jag, då jag åkallar hans namn, och då jag med ödmjukt hjerta nalkas att aflägga eden — och med annat sinne bör icke en kristen aflägga eden —, kommer han visserligen att styrka mig i min svaghet och brist. Så har jag föreställt mig saken. Bekräftelseorden kunde nog vara annorlunda, och jag skulle kunna vara med om att de toges bort eller ändrades. 1883 års kyrkomöte ingick till Kongl. Maj:t med en anhållan. att edsformuläret skulle undergå en förändring. Derpå har icke erhållits någon resolution.

Vi talade härom dagen i en bekännelsefråga, och åtskilliga talare yttrade sig för frågans hänskjutande till kyrkomötet, innan Riksdagen bestämde sig i saken. Men beträffande den fråga, som nu föreligger, är förhållandet det, att kyrkomötet redan vid två föregående tillfällen afgifvit sitt votum i densamma. Begge de sista kyrkomötena 1883 och 1888 hafva förklarat sig för prestedens bibehållande. Då kan jag icke se annat än att detta så väl för prester som för lekmän borde vara en vägledning. Åtminstone finner jag i dessa två kyrkomötens beslut en anledning att

*Prestedens ut-
bytande mot
ett löfte.* fortfarande hålla på presteden, hvarför jag yrkar afslag på
utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr Bergström: Vid denna sena timme vill jag fatta mig kort och icke gå in i sjelfva saken utan hålla mig så att säga vid dess yttersida.

Då vid 1889 års riksdag motion väcktes om prestedens utbytande mot ett löfte, hade jag den äran att vara ordförande i lagutskottet. Dess betänkande blef afstyrkande. Hufvudsakliga skälet för afstyrkandet var, att frågan om bibehållande eller afskaffande af presteden måste anses vara en inre kyrkorättslig fråga, hvilken lämpligast och rättast borde först behandlas af kyrkomötet. Visserligen förnekade lagutskottet icke Riksdagens formella rätt att taga befattning äfven med inre kyrkorättsliga frågor, men utskottet ansåg, att Riksdagen i detta hänseende borde iakttaga stor och nödig varsamhet. Då sedan betänkandet behandlades här i kammaren, kämpade jag efter förmåga för bifall till utskottets hemställan, hvilken, som jag nyss nämnde, lydde på afslag. För egen del förmenade jag dock, att det icke vore så farligt att afskaffa eden och utbyta den mot ett löfte, om nemligen detta löfte finge en nöjaktig och kraftig formulering. Jag återopade i sådant hänseende, huru den danska systerkyrkan, som förut fordrat ed af sina prester, satt ett löfte i stället för denna, men ett löfte af så bindande innehåll, att det skulle vara ett mycket advokatoriskt samvete, som skulle anse sig kunna bryta löftet, men nödgas att hålla det, om det vore bekräftadt med ed.

Emellertid blef, såsom alla känna, lagutskottets hemställan ogillad, och Riksdagen beslöt en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utarbetande af ett lagförslag angående prestedens utbytande mot ett löfte. Sedermera har denna Riksdagens skrifvelse blifvit remitterad till kyrkolagskomitén, och lagförslaget föreligger nu, sedan alla vederbörande i öfverensstämmelse med grundlagen blifvit i ärendet hörda och afgifvit yttranden.

Ehuruväl jag år 1889 i sjelfva saken blef besegrad, anser jag likväl nu, att Riksdagen bör, om jag får så säga, infria sitt löfte. Huru skall det gå, om Riksdagen icke har aktning för sina föregående beslut, om Riksdagen den ena gången efter den andra aflåter skrifvelse till Kongl. Maj:t, och till följd af sådan skrifvelse komitéer och lagstiftande faktorer sättas i rörelse, men Riksdagen, då lagförslag, utarbetadt i full öfverensstämmelse med Riksdagens uttalade åsigt, sedan kommer fram, afslår detsamma? Ar sådant passande? För min del kan jag icke annat än på det högsta ogilla dylikt. På sätt herr justitieministern vid en föregående frågas behandling anmärkte, är enda sättet för dylika frågor bringande till deras rätta forum, kyrkomötet, att Riksdagen bifaller lagförslag, som blifvit utarbetadt i öfverensstämmelse med Riksdagens förut uttalade åsigt. Jag hemställer på det varmaste, att

kammaren ville med respekt för sin föregående skrifvelse bifalla utskottets föreliggande förslag och Kongl. Maj:ts proposition.

*Prestedens ut-
bytande mot
ett löfte.*

(Forts.)

Herr Billing: Den siste ärade talaren har erinrat om hvad som försiggick vid 1889 års riksdag, då frågan om prestedens borttagande förelåg. Den, som var med då, eller någon af dem, som då voro med, erinrar sig nog, att jag i likhet med den siste ärade talaren då kämpade för att Riksdagen skulle afslå förslaget om prestedens afskaffande. Nu har jag likasom han varit ledamot i den komité, som har framlagt det nu föredragna lagförslaget, och hvarken han eller jag hafva deremot reserverat oss. Detta visar, att jag för min del icke lägger någon synnerlig vikt på att presten bibehålles, ehuru det naturligtvis å andra sidan också visar, att jag icke heller har någon liflig önskan, att presten må afskaffas. Jag anser, att man från de ömse hållen, när fråga är om denna sak, gör sig skyldig till öfverdrifter. Under sådana förhållanden hade jag verkligen icke tänkt begära ordet i dag, men jag har begärt det hufvudsakligen af samma anledning, som jag ofta har ansett mig böra yttra mig i diskussionen om denna fråga, nemligen för att inlägga en bestämd gensaga icke mot det yrkande, som man slutligen har gjort, utan mot den motivering, som man har lagt till grund för sitt yrkande.

Jag törs nu ej vid en så sen timma upptaga tiden med någon bevisning, men jag kan ej underlåta att för min egen räkning till protokollet anteckna min *allra bestämdaste* gensaga mot några påståenden, som här förekommit. Det ena är det, att innehället i den nuvarande presten skulle vara för starkt, så att, om man i stället för eden satte ett löfte, man också borde förringa innehället af hvad man lofvade. Man skulle ej lofva i löftet lika mycket som i den nuvarande presten. Jag är viss om att denna ed icke till sitt innehåll går för långt. Man lofvar dermed icke mera än hvad man med Guds nåd och hjälp kan och skall utföra. Det andra, hvaremot jag vill inlägga min gensaga, är den ånyo framdragna tolkningen af slutorden i eden: »Så sant mig Gud hjelpe till lif och själ!» Om ett konsistorium för ett par hundra år sedan gifvit den tolkning, som här upplästs, må det stå för den tidens och det konsistoriets räkning! Men nu finns icke något konsistorium och icke någon teolog, som åt de orden gifver eller kan och bör gifva denna tolkning. Hafva någonsin dessa ord kunnat innebära hvad som nyss upplästes, hafva de åtminstone nu fått en annan betydelse, och det veta vi alla, att det ej behöfs hundra år för att gifva dem en annan betydelse än den de möjligen en gång hafva haft.

För det tredje vill jag inlägga min bestämda gensaga mot det visserligen värtaligt framställda men utan bevisning varande påståendet, att presten skulle ha varit en orsak till ett stillastående i vår lutherska kyrka. Jag erkänner icke detta stillastå-

*Prestedens ut-
bytande mot
ett löfte.*
(Forts.)

ende och ännu mindre att presten skulle hafva haft den följden.

Och slutligen vill jag inlägga min gensaga mot det påstående, som äfven här kommit fram, nemligen att om presten utbytes mot ett löfte, detta då skulle vara mindre bindande än eden. Ett löfte är icke mindre bindande än eden, de äro alldeles lika mycket bindande. Och om någon försöker att, genom att undgå presten men afgifva ett löfte af samma innehåll som presten, undkomma förpligtelsens ansvar, så är det ett försök af honom att fly undan hvad som är hans klara pligt, men ej något etiskt resonnement, som har någon som helst grund. Hufvudsaken har för mig varit att inlägga dessa gensagor. Jag var ledamot af kyrkolagskomitén och har der icke reserverat mig, just emedan jag hade hoppats, att man nu skulle slippa höra dessa skäl, som just motiverat mitt förra motstånd mot prestens borttagande. Jag vill ej vara med om att borttaga presten, då detta yrkades på sådana grunder, ty genom att borttaga presten på sådana grunder skulle man gifva ett slags stöd åt dem, och det har jag ej velat vara med om. Men jag har hoppats, att presten nu skulle kunna bytas ut mot ett löfte, utan att man inlade i denna lagförändring en sådan betydelse. Orsaken, hvarför jag kan vara med om att borttaga presten och i stället införa ett löfte vid ordinationen, är framför allt den, att ett löfte och en ed är för mig alldeles detsamma i sin etiska innebörd, och att skilnaden dem emellan ej består i något annat än deri, att eden är en skarpt form för löftet, den skarpaste formen. Löftet inför Gud och eden inför Gud äro för mig absolut identiska till innehållet. Detta är grunden, hvarför jag *kan* vara med om att förändra presten till ett löfte; annars skulle jag icke kunna det. Hvarför jag nu också *vill* vara med om det, är det, att det har nu under så lång tid uttalats önskan om denna förändring, och att denna önskan har utgått från mycket aktningvärdt håll. Vål vet jag, och vill icke fördölja det, att yrkandena på prestens borttagande under den senare tiden minskats i värme och ifver. Man skulle bestämdt icke kunna i denna dag åstadkomma en petition med så många underskrifter, som den petitionen innehöll, hvarom en föregående talare erinrat. Men i synnerhet på den grund, som af den siste talaren anfördes, att lagen nu blifvit på grund af Riksdagens beslut utarbetad, och det tillhör kyrkomötet att pröfva densamma, anser också jag, att det nu föreliggande lagförslaget bör bifallas.

Friherre Barnekow: För några dagar sedan, då den svenska kyrkans bekännelse var i fråga i denna kammare, yrkade jag att kyrkomötet först borde höras. Jag gjorde det, därför att jag ansåg, att när ett kyrkomöte fins borde det egentligen taga initiativet i en sådan fråga eller åtminstone först taga den om hand.

Här är förhållandet ett annat. Kyrkomötet har två gånger behandlat frågan och vi veta dess åsikter deri. Under sådana förhållanden är det icke nödigt att höra kyrkomötet vidare. Man har fullgjort all skyldighet mot kyrkomötet, ty det har fått yttra sig.

*Prestedens ut-
bytande mot
ett löfte.
(Forts.)*

Jag vill icke här upprepa allt hvad jag har emot presten, ty jag har gjort det förut såväl här i kammaren som vid kyrkomötet. Men jag vill endast i likhet med en föregående talare påpeka, att när nu Riksdagen verkligen kommit så långt, att den har skrivit till Kongl. Maj:t och begärt denna ändring, och det föreligger ett förslag derom, så ser det underligt ut, om Riksdagen ej vill godkänna det. I öfrigt vill jag instämma i herr Casparssons yttrande och icke trötta kammaren med något eget. Jag tror nemligen liksom han, att denna ed i viss mån verkat hämmande för mottagande af många prester i den svenska kyrkan. Huru tillgick under apostlarnes tid, då de skulle upptaga någon bland sig? Jo, då frågades i första rummet efter om den ifrågavarande personen kände Herren, men nu frågar man, enligt min åsigt, mer efter om han vill hålla bekvämligheten och om han aflagt eden, och likväl torde väl det viktigaste vara, att den som skall blifva prest har ett kristligt sinne samt verklig håg för ett så viktigt kall.

Jag vill, som sagdt, ej trötta med något längre anförande, utan anhåller endast om bifall till utskottets hemställan.

Herr Casparsson: Jag vill blott med anledning af hvad som yttrades af den näst siste talaren samt för den händelse mitt förra yttrande skulle kunna missuppfattas förklara, att jag visst icke gjorde något *påstående*, att presten skulle hafva varit orsaken till stillaståendet inom kyrkan. Tvärt om sade jag, att jag ej dristade i det afseendet fälla något omdöme, utan blott ville göra en ödmjuk förfrågan — och emellan ett påstående och en ödmjuk förfrågan är dock en ganska väsentlig skillnad. Och hvad ödmjukheten beträffar kan jag försäkra, att den å min sida varit fullt upprigtig.

Herr Lundin: Som jag är reservant i denna fråga skall jag bedja att få yttra några ord.

Jag har en vördsam förfrågan att göra till denna kammare, hvad kammaren tror, att den allmänna uppfattningen är i vårt land om prestedens afskaffande? Jag undrar mycket, huru det skulle upptagas af den stora massan af vårt lands befolkning. Det är icke en eller få gånger som det tillämpas, att personer hänvisas till presterskapet för att erhålla kännedom om edens vikt och betydelse. Huru ställa sig tankarna hos dessa personer, då de visas till presten, för hvilken de hafva stor aktning och vördnad, men om hvilken de veta, att han är fritagen från den

*Prestedens ut-
bytande mot
ett löfte.
(Forts.)*

ed, som de sjelfva äro skyldiga att aflägga. Ofta förekommer det att personer, än den ene än den andre, hafva vissa samvetskrupler. Hvilken vända de sig då till? Jo, till sin själasörjare är det, som de i främsta rummet vända sig, och jag vill önska att så alltid måtte vara fallet; ty långt vackrare är det att de adressera sig till honom, än att de vid domstolarne skola tvista med hvarandra och på det sättet ställa till bråk, hvartill anledningar så ofta finnas. Jag hyser icke det ringaste bekymmer, tvärt om hyser jag ett oinskränkt förtroende för våra prester, och äfven från deras sida har jag ej försport någon ifver att blifva qvitt presten, utan jag tror, att de hafva en ganska allmän önskan att få behålla denna ed såsom den är.

Om presten borttages, är ganska sannolikt att ederna vid domstolarne snart följa efter, och då vädjar jag till Eder, mina herrar, huru det skulle komma att ställa sig hos massan af vår befolkning.

Här har mycket djupsinnigt talats af framstående teologiska män, och dertill saknar jag förmåga, utan vill blott inskränka mig till att yrka afslag på utskottets hemställan.

Herr Larsson, Liss Olof: Ehuru jag förutser utgången i denna kammare, har jag ändock icke velat underlåta att till protokollet få antecknad, att jag ej vill dela hvarken äran eller ansvaret med dem, som genomdrifvit det nu föreliggande förslaget. Mig synes, som om detta endast är en fortsättning i den kedja man nu börjat slå in på, att nemligen afskaffa ederna, men man vågar icke borttaga alla på en gång, och därför tager man nu bort endast presten.

Nu säga somliga och de flesta påstå, att ett löfte är alldeles detsamma eller är identiskt med eden. Men, mina herrar, om så är, då vet jag verkligen icke hvartill denna ändring tjenar.

När det nu varit fråga om att utbyta denna ed mot ett löfte, då skulle man väl kunnat föreställa sig, att om ett löfte vore lika bindande som en ed, så skulle väl också Kongl. Maj:ts regering och de, hvilka utarbetat den för Riksdagen nu framlagda lagen om bevisning inför rätta, tagit bort edgången äfven der. I stället föreskrifves der, att vid den allra minsta fråga, vid vittnesmål uti de största smäsaker, der ett vittne kanske ej vet någonting — får han väl förut gifva ett högtidligt löfte att han skall vittna om hvad sant är? Nej, han måste svära. Om han det ej gör kan han ådömas högt ansvar. Han tvingas dertill, det hjälper ej att han hyser samvetsbetänkligheter. Han kan säga: »jag förbinder mig genom ett högtidligt löfte». Nej, det duger icke — det skall sväras. Anmärkningsvärdt är, att just de lagutskottsledamöter, hvilka nu tillstyrkt kammaren att taga bort denna ed, hafva inom utskottet med den allra största

skärpa försvarat bibehållandet af vittneseden äfven för de obetydligaste saker, äfvensom andra eder.

Det synes mig alltså, som om denna ed, hvilken jag anser vara fullt ut så vigtig om icke vigtigare än mången af de eder, som vår allmänna lag nu påbjuder och der ett löfte icke gäller, borde äfven den kunna få bibehållas, intill dess man en dag finner, att ett löfte kan duga att ersätta alla eder, den ena såväl som den andra, och icke på detta sätt plocka ut än en, än en annan.

Jag vill ej yttra mig om huru vida ett löfte är alldeles detsamma som en ed. Nog anser jag att ett löfte bör hållas, men fåfängt skall man försöka inbilla den stora massan, att ed och löfte äro detsamma, och deruppå hafva vi några bevis. Jag behöfver ej erinra om hvad som förekom i Andra Kammaren för många år sedan. En ledamot väckte motion om afskaffande af denna ed, om dess utbytande mot ett löfte. Lagutskottet hade afstyrkt motionen, men när ärendet förekom i kammaren uppträdde motionären, dervid han afgaf ett högtidligt löfte, att han skulle yttra sig mycket kort. Men han höll på mycket, mycket länge. Då uppträdde en lagutskottsledamot, som försvarade utskottsbetänkandet, och sade, att den ärade motionären hade sjelf ådagalagt, hvad ett löfte vore värdt. För min del är jag också öfvertygad om att i fall mannen fått aflägga ed på att endast yttra några få ord, så hade han rättat sig derefter, men ett löfte tyckte han sig ej behöfva uppfylla — och förslaget föll den gången.

För min del kan jag ej finna annat än att, om löftet är detsamma som en ed, då är förändringen onödig, hvarom icke, så vill jag hafva eden qvar, och därför vill jag låta denna qvarstå, intill dess man kanske kommer under fund med att man kan taga bort alla eder, såsom t. ex. vittneseden, den man nu enligt gällande lag och det lagförslag, som till denna Riksdag framlagts, måste aflägga i de minsta småsaker.

Jag får därför förena mig med dem, som yrka afslag på utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr talmannen i enlighet med derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt och vidare på afslag derå samt förklarade sig anse den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Lundin* med flere begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 18, röstar

Ja;

*Prestedens ut-
bytande mot
ett löfte.
(Forts.)*

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 49;

Nej — 18.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:o 11, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 52 regeringsformen och § 33 riksdagsordningen; samt

n:o 12, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om dels revision af riksdagsordningens valbestämmelser, dels ock utarbetande och framläggande af förslag till bestämmelser åsyftande att trygga omröstningens hemlighet vid riksdagsmannaval; äfvensom

bankoutskottets memorial:

n:o 5, angående inköp af tomt och uppförande derå af ett hus för riksbankens afdelningskontor i Hernösand;

n:o 6, angående afskrifning ur räkenskaperna af åtskilliga fordringar, tillhörande afdelningskontoren i Göteborg, Malmö, Jönköping och Kalmar; samt

n:o 7, angående afskrifning ur afdelningskontorets i Visby räkenskapskontor af dess fordran för tvenne vexlar.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle uppföras främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 10.34 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.